

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΕ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1996

ΑΡΙΘ. 17

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Προσωπογραφία του αγίου Νεκταρίου.
— Μητροπ. Πατρών Νικοδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Εβδομάδος.
— Ίω. Φουντούλη, Απαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και άλλες απορίες. — Πρεσβ. Κων. Ν. Καλλιανού, Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους. — Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Στόν άστερισμό της έλπίδας. — Πρωτοπρ. Ίωαν. Άθ. Αντωνόπουλου, Τό έγκόλπιον του νεωκόρου. — Άρχμ. Μ. Φ., Έπισημάνσεις. — Παν. Θ. Παπαθεοδώρου, Λόγος άμετάφραστος. — Μαν. Μελ., Έπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Άθήνα, Ίασιού 1 - Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μανρογιάν-
τας, Ήπειρου 132 - Πέραμα.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Του κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Β'

Ο άγιος Νεκτάριος είχε τόσο μεγάλη προσήλωσι στην πάση θυσία περιφρούρησι και διατήρησι τής ενότητος τής Έκκλησίας, ώστε — αν και αναμφιβόλως και οφθαλμοφανώς είχεν άδικηθή και πληγωθή από φθονερές έπιβουλές, διαβολές και συκοφαντίες— δέχθηκε με αυταπάρησι και αυτοθυσία να διακόψη τό ανακαινιστικό του έργο στο Πατριαρχείο Άλεξανδρείας και να έλθη στην Ελλάδα. Προς υπεράσπισί του περιορίσθηκε να γράψη στους ιεραρχικώς άνωτέρους έπιστολές με έρωτήσεις, στις όποιες δέν πήρε απάντησι. Με άκραν ταπεινοφροσύνη, με άγάπην προς τους έχθρικώς διακειμένους προς αυτόν και με παροικιόδη άνεξικακίαν απέφυγεν έπιμελώς να έπιτρέψη στόν έαυτόν του να προκαλέση και πυροδοτήση ή ένθαρρύνη ή άνεχθή με ναρκισσι-σμόν πεζοδρομακές βίαιες έκδηλώσεις ή και έστω ιεροπρεπείς δημόσιες κινητοποιήσεις τών πολλών πνευματικών τέκνων του, που ύπήρχαν στο Κάιρο. Δέν σπατάλησε τό έξαιρέτο και εύγλωττο συγγραφικό του τάλαντο, για να δημοσιεύη έπωνύμως ή με ψευδώνυμα σκανδαλοθηρικά άρθρα προς καταβαράθρωςι στη συνείδησι του Χριστεπωνύμου πληρώματος τών εκκλησιαστικών ήγετών, οι όποιοι — αναμφιβόλως— τόν είχαν άδικήσει και ταπεινώσει. Άπέφυγε να δημιουργήση «εκκλησιαστικόν ζήτημα». Δέν παρασύρθηκε να χρησιμοποιήση έκδικητικόν, ύβριστική και έξευτελιστική γλώσσα. Δέν σκανδάλισε, ούτε δίχασε τους πιστούς, ούτε χαροποίησε τους έχθρους τής Έκκλησίας. Στ' αυτήά του άντηχούσαν οι λόγοι του Κυρίου: «Ός δ' αν σκανδαλίση ένα τών μικρών τούτων τών πιστευόντων εις έμέ, συμφέρει αυτόν ίνα χρεμασθή μύλος όνικός εις τόν τράχηλον αυτού και καταποντισθή εν τώ πελάγει τής θαλάσσης» (Ματθ. ιη' 6).

Ο άγιος Νεκτάριος άξιοποίησε τόν πολυδιάστατο δυναμισμό του και τά θεοδώρητα πολυπρισματικά χαρίσματά του για τόν φωτισμό και τήν ανακαινισι του έλληνικού λαού. Ο προφορικός ή γραπτός λόγος του ήταν βιβλικός, πατερικός και νεοπατερικός. Καλλιέργησε έντατικώς τό άφυπνιστικό θείο κήρυγμα και προώθησε με τήν ένεργό προσωπική συμβολή του τήν ανάπτυξι ορθοδόξου λειτουργικής κινήσεως. Συνεδύασε τήν νοερά προσευχή με νυκτερινή ή και όλονύκτια συγγραφική εργασία. Έμπλούτισε όλους άνεξαιρέτως τους κλάδους τής Θεολογίας με πλήθος σπουδαιοτάτων και συχνά πρωτοτύπων έπιστημονικών ή εκλαϊκευτικών — έποικοδομητικών συγγραμμάτων, πραγματειών, μελετών και άρθρων. Έγινε «άξιόμιμος συνεχιστής» του έργου τών Πα-

τέρων και προέβαλε τούς θησαυρούς τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴ διδασκαλία τῶν μεγάλων Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων. Θαύμαζε τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο καὶ προέβαλλε τὸν ἱερὸ Αὐγουστῖνο. Χρησιμοποίησε κατὰ τρόπον ἄριστο στίς μελέτες του τοὺς κανόνες τῆς Γραμματικῆς, γλωσσολογικὰ κριτήρια καὶ τὶς μεθόδους τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου, τῆς ιστοριοφιλολογικῆς καὶ τῆς ιστοριογενετικῆς κριτικῆς ἐρεῦνης. Ὡς φιλόπονος μέλισσα, κατὰ τὴ διατύπωσι τοῦ Μ. Βασιλείου, συνέλεγε τὸ μέλι ἐκ τῶν ἀνθέων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σοφίας καὶ προέβαλλε «τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ὡς προπαιδείαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν». Ἐνεψύχωνε καὶ κατηύθυνε διαφόρους ἐκπαιδευτικούς, φιλανθρωπικούς καὶ κοινωνικοπολιτιστικούς συλλόγους. Ἐμπνεόταν ἀπὸ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἐμπειρία ρηξικελεύθων ἡγετῶν τῆς κινήσεως γιὰ τὴν νεοελληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ, χριστιανικὴ καὶ μοναστικὴ ἀναγέννησι ἢ ὁ ἴδιος ἐνέπνευσε μερικοὺς ἐξ αὐτῶν. Ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκη τῆς καλλιέργειας τοῦ γνησίου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος. Ἀνεχώνευσε στὴν πυρακτωμένη κάμινον τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἐκτὸς τῶν θησαυρῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα τῆς διδασκαλίας τῶν ἑτεροδόξων καὶ αὐτῆς τῆς δυτικῆς σχολαστικῆς θεολογίας. Ὁραματίσθηκε καὶ συνέστησε τὴν ἀνάπτυξι τῆς σχολικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐνεργοποίησε τὸ ποιητικὸ καὶ ὕμνολογικὸ του χάρισμα καὶ ἔγινε σκαπανεὺς τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως τῆς ἑλληνορθοδόξου μουσικῆς παιδείας. Κήρυξε τὴν ἀπεριορίστη εὐλάβεια πρὸς τὴν Θεομήτορα. Παρουσίασε τὸ ιδεῶδες τοῦ ὑγιοῦς χριστιανικοῦ φεμινισμοῦ καὶ τὴν «ἐποποιῖα τοῦ αἰωνίου θήλεος» (Λ. Φιλιππίδης), τὸ ὁποῖο βρῆκε στὴν ποίησι καὶ στὴ μουσικὴ λύρα του γοητευτικούς τόνους καὶ φθόγγους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐξυμνεῖται ἡ ἀληθινὴ ψυχοσωματικὴ γυναικεῖα ὠραιότης. Τόνισε τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως ἰδιατέρων σχολείων «πρὸς μόρφωσιν Ἑλληνίδων Μητέρων μετὰ ἔθνικου καὶ θρησκευτικοῦ ζήλου». Γι' αὐτὸ καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι «ὁ γάμος θεωρητέος τὸ πρῶτον μυστήριον, δι' οὗ ἀγιάζονται αἱ ἐπὶ γῆς πεφυτευμένοι ἄμπελοι τοῦ Θεοῦ, ὧν τὸ μύρον τῆς εὐωδίας διασκορπίζεται καὶ πλημμυροῖ πᾶσαν τὴν ὑφήλιον».

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ὑπῆρξε ρηξικέλευθος σκαπανεὺς τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ καθ' ὅλου καὶ ἰδίως τοῦ γυναικείου μοναχισμοῦ: Ζῶν ὁ ἴδιος ἀσκητικῶς, ἀνεδείχθη συνεχιστὴς τῆς παραδόσεως τοῦ Μ. Ἀντωνίου, τοῦ ὁσίου Παχωμίου, τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Σάββα, τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τοῦ ὁσίου Βενεδίκτου καὶ πλήθους νεωτέρων μυστῶν καὶ μυσταγωγῶν τοῦ μοναχικοῦ βίου, οἱ ὁποῖοι ἐνέπνευσαν ἢ συνέταξαν Τυπικὰ καὶ Κανονισμοὺς Ἱερῶν Μονῶν καὶ ἐξύμνησαν τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ γνησίου ιδεῶδους τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας. (Περὶ αὐτῶν βλ. σπδ θαυμασίον ἔργο: Πανοσιολογι-

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος. Ἔργο τῆς Μοναστικῆς Ἀδελφότητος Δανιηλαίων Ἁγίου Ὁρους.

τάτου Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ, Καθηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, «Κατηχήσεις καὶ Λόγοι Ι: Σφραγὶς γνησία», Ἐκδόσεις τοῦ Ἱ. Κοινοβίου Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, Ὁρμύλια 1995, σσ. 84 ἔξ.).

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἐπεδίωξε τὴν χωρὶς μονομερεῖς ἀκρότητες ἀναζωπύρησι τῆς γνησίας περὶ τοῦ ἀγγελικοῦ βίου ὀρθοδόξου παραδόσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ μοναχισμὸς πρέπει — εἰς μίαν ἐνότητα μέσα σὲ κάποια θεμιτὴ ποικιλομορφία — νὰ συνδυάζη τὴν ἐκστατικὴν ἀνάτασι τοῦ ἡσυχασμοῦ μὲ τὴν διακονικὴν ἄσκησι τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, τὴν *vitam contemplativam* μὲ τὴν *vitam activam*, τὴν νοερὰ προσευχὴ ἢ τὴν λατρευτικὴν προσευχὴ καὶ τὴν καθ' ὅλου πνευματικὴ θεωρία καὶ ἱερά μελέτη μὲ τὴν ἐντατικὴν ἐργασία, τὴν ὁποία ἀπαιτοῦν τὰ ποικίλα διακονήματα. Σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν μοναχὸ Ἰωάσαφ ὁ ἀρχιερεὺς ἅγιος Νεκτᾶριος, ἀτενίζων στὴ λαμπρότητα τῆς γνησίας μοναστικῆς πολιτείας, γράφει μὲ ταπεινοφροσύνην καὶ γλαφυρότητα: «Ἡμεῖς, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, συναίσθησιν ἔχοντες τῆς ἡμετέρας ἀναξιοτήτος καὶ γυμνότητος, οὐδὲ τολμῶμεν κἄν νὰ συγκρίνωμεν ἡμᾶς πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν μοναχῶν, τὸν ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ σεμνῇ πολιτεῖᾳ ζῶντα. Διαβεβαίω δὲ ὑ-

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

15. Ο Ε' ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΥ

*«Τνα τελειωθῆ ἡ Γραφή, λέγει· διψῶ»
(Ἰω. ιθ' 28)*

Πολὺ φυσικὸν καὶ ἀνθρώπινον τὸ αἶσθημα τῆς δίψης ποὺ αἰσθάνεται ἔντονον ὁ Ἐσταυρωμένος.

Ἔχουν μεσολαβήσει εἴκοσι ὥρες ἀπὸ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὄχι μόνον δὲν ἔβαλε τίποτε στὸ στόμα Του, ἀλλ' ἐπὶ πλέον διήλθεν ὥρας ἑξαντλητικᾶς, ὥρας ἀγωνίας καὶ πόνου.

Ἀρχικῶς, ὀμιλητικώτατος καὶ διδακτικώτατος, ἀπευθύνει, μετὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον, τὰς πολυτίμους ὑποθήκας Του πρὸς τοὺς μαθητὰς Του. Καὶ ἐπακολουθεῖ, ἐν μέσῳ συγκινήσεως καὶ κατανύξεως βαθυτάτης, ἡ «ὑπερφυῆς» προσευχὴ Του πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν, ἐν ᾧ τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Πάθους Του, καὶ δέεται ὑπὲρ πάντων εἰς τοὺς ὁποίους ἀφορᾷ ἡ θυσία Του.

Κατόπιν μεταβαίνει εἰς τὴν Γεθησημανή, διὰ τὴν ζήση ἐκεῖ στιγμᾶς καὶ ὥρας ἀγωνίας, τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας ἐξωτερικεῖται ἡ φράσις Του· «*περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου*». Καὶ ὅταν ἡ ἀγωνία Του ἐντείνεται καὶ ἡ προσευχὴ του —πολὺ δυνατὴ— ὑψώνεται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐκ βάθους ψυχῆς, τὸ πρόσωπόν Του περιλούεται ἀπὸ τὸν ἰδρώτα. «*Καὶ γινόμενος ἐν ἀγωνία* —λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς— *ἐκτενέστερον προσήχετο, ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαί-*

νοντες ἐπὶ τὴν γῆν» (Λουκ. κβ' 44).

Ἐν συνεχείᾳ τὰ δραματικὰ γεγονότα ἐπέρχονται ἀλλεπάλληλα. Ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα· ἡ σύλληψις Του ἀπὸ τοὺς ἐπιδραμόντας «*ὡς ἐπὶ ληστήν... μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων*» (αὐτ. 52)· ἡ προσαγωγή Του ἀπὸ δίκης εἰς δίκην ἀλληλοδιαδόχως, ἐνώπιον τοῦ Ἄννα, τοῦ Καϊάφα, τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοῦ Ἡρώδου καὶ τοῦ Πιλάτου, τῶν φορέων τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Καί, ἐπὶ πλέον, ἡ βάνασος μεταχειρίσις ἀπὸ ἀγροίκους στρατιώτας, χλευάζοντας, ὑβρίζοντας, ραπίζοντας καὶ κακοποιοῦντας Αὐτόν.

Τὸ δράμα φθάνει εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν του μὲ τὰ ὀδυνηρὰ μαρτύρια, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τοὺς ἐμπαιγμοὺς μὲ τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα καὶ τὸν κάλαμον ὡς γελοῖον σκῆπτρον καὶ τὰ εἰρωνικὰ «*χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων*» (Μάρκ. ιε' 18· Ἰω. ιθ' 3). Ὅλα δὲ αὐτὰ εἶναι μόνον ἀρχαὶ ὠδίων. Διότι ἐπακολουθεῖ τὸ φοβερὸν φραγγέλιον —δηλ. αἱματηρὰ μαστίγωσις— καὶ ὁ ἀνήφορος πρὸς τὸν Γολγοθᾶν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πελωρίου σταυροῦ. Πῶς δὲ νὰ περιγράψωμεν τὸ κάρφωμα χειρῶν καὶ ποδῶν ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐνῶ θερίζει τὴν καρδίαν ὁ πόνος καὶ σπαράσσουν αἱ ὀδύνη τὸ σῶμα; Θὰ προστεθῆ ὁμως καὶ ὁ βαθύτατος πόνος τῆς ψυχῆς τοῦ Ἐσταυρωμένου, διὰ τὴν ἀχαριστίαν, τὴν ἐγκληματικότητα καὶ τὴν κακουργίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, πολὺ περισσότερον, ὅταν αἰσθάνεται ὅτι ἔμεινε τελείως μόνος, ἀφοῦ καὶ Αὐτὸς ὁ Ἐπουράνιος Πατὴρ Του

μᾶς, ὅτι καθ' ἐκάστην μακαρίζω τοὺς ἀφιερωθέντας τῷ Θεῷ καὶ ἐν αὐτῷ ζῶντας καὶ κινουμένους καὶ ὄντας. Τί ἀληθῶς τῆς πολιτείας ταύτης τιμιώτερον ἢ τί λαμπρότερον; Αὕτη καλλιτεχνεῖ τὴν εἰκόνα καὶ προσδίδει αὐτῇ τὸ ἀρχέτυπον κάλλος, αὕτη εἰς μακαριότητα ἄγει, αὕτη μυστήρια ἀποκαλύπτει, αὕτη διδάσκει, αὕτη ἑναυλον τῇ καρδίᾳ τὸν θεῖον λόγον ποιεῖ, αὕτη ἀσφαλῶς πρὸς τὸ ποθεινότατον τέλος ἄγει, αὕτη οὐρανοβάμονα τὸν ἄνθρωπον καθιστᾷ, αὕτη μελωδίαν ἄπαστον τὴν ἀναπνοὴν ἀπεργάζεται, αὕτη ἀρμονίαν τὸν βίον ἅπαντα ἀναδεικνύει, αὕτη τοῖς ἀγγέλοις συνάπτει, αὕτη θεοεἰκελὸν τὸν ἄνθρωπον ἐμφαίνει, αὕτη τὸ θεῖον προσοικειοῦται...».

Ἄληθῶς «ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, τα-

πεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (Ἰακ. δ' 6 κ.λπ.). Ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ ἐπισκόπου Πενταπόλεως Νεκταρίου καὶ ἡ —ἐν αὐταπαρνήσει— ἀφοσιώσις του στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ στοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας συνετέλεσαν στὸ νὰ ἐπιδαφιλευθῶν σ' αὐτὸν πλοῦσια τὰ θεῖα ἐλέη, νὰ στείλουν ἐπάνω του οἱ κροννοὶ τῆς Θεῖας Χάριτος τὰ «νεκταρώδη ρεῖθρα» τοῦ οὐρανοῦ, νὰ δωρηθῶν σ' αὐτὸν τὰ χαρίσματα τῆς προγνώσεως καὶ τῶν ἀναριθμητῶν θαυματουργικῶν ἰάσεων καὶ ἔτσι ὁ ταπεινὸς Ἱεράρχης νὰ γίνῃ ὄχι μόνον «τῆς Αἰγίνης θησαυρὸς», ἀλλὰ καὶ τῶν ἅπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθοδόξων ἀγλαΐσιμα, ἀντιλήπτωρ, βοηθὸς καὶ στήριγμα.

(Συνεχίζεται)

κάποιαν ὥραν Τὸν ἐγκαταλείπει, ἐπειδὴ σηκώνει ἐπάνω Του ὅλας τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ Του τιμωρεῖται ἡ ἀμαρτία, ποῦ προσβάλλει τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο τότε, Αὐτός, «ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου», ἀναφωνεῖ μὲ ὀδύνην, ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, «*Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατατέλιπες;*» (Ματθ. κζ' 46).

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ὅτι, ὕστερα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν μαρτυρικὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν ἐξάντλησιν, κατέχει τὸν Ἐσταυρωμένον ἓνα ἔντονον αἰσθημα δίψης. Καὶ τὸ ἐξωτερικεῦει προφέρων τὴν λέξιν «*διψῶ*».

«*Διψῶ*». Ποῖος ὁμως προφέρει τὴν λέξιν αὐτήν; Δὲν εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος προηγουμένως προσεκάλεσε τὸν λαὸν καὶ ἔλεγεν «*εἰάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω;*» (Ἰω. ζ' 37). Δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔλεγεν «*ὃς ἂν πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας;*» (αὐτ. δ' 14). Ἐὰν αὐτὴν τὴν ὥραν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐσχάτην ἐξουθένωσιν, καὶ ἐὰν ἀκόμη στερεῖται καὶ μίαν σταγόνα ὕδατος, διὰ νὰ δροσίσι τὴν γλῶσσάν Του, εἶναι ἐν τούτοις Ἐκεῖνος ποῦ ἐδημιούργησε τοὺς ὠκεανούς καὶ τοὺς ποταμούς καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Εἶναι ὁ παντοδύναμος Δημιουργός, «ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς» (Ψαλ. ρμε' 6).

Ἐὰν τώρα ὡς ἄνθρωπος — ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὡς λυτρωτῆς τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης — ὑποβάλλεται εἰς τὴν ὀδύνην τοῦ Σταυροῦ, καὶ εἰς τὰ ἄχραντα Πάθη Του περιλαμβάνεται καὶ τὸ μαρτύριον τῆς δίψης, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐνδεικτικὰ ὅτι ἠδύνησε πρὸς χάριν μας νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην συγκατάβασιν, «*ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος*» καὶ ὅτι, «*ἐρχόμενος* (ὁ Κύριος) *πρὸς τὸ ἐκούσιον Πάθος*», ἠθέλησε νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸν ἀνθρώπινον πόνον εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἔντασιν. Ὅπως ἄλλοτε, εἰς τὴν ἔρημον, ἐπέινασε, ἔτσι καὶ τώρα αἰσθάνεται ἐντονώτατα τὴν δίψαν, διὰ νὰ γίνῃ καθ' ὅλα κοινωνὸς καὶ μέτοχος τῶν ἀνθρωπίνων καταστάσεων, πλὴν τῆς ἀμαρτίας. Διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν δέ, θὰ πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς ἀμαρτίας μας ἐπιφορτίζεται καὶ ἀναλαμβάνει, Αὐτὸς ὁ Ἐσταυρωμένος, «*Ὁς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ*» (Ἦσ. νγ' 9' Α' Πέτρο. β' 22), διὰ νὰ τὰς ἀποπλύνῃ μὲ τὸ Πανάγιον Αἷμά Του καὶ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ διὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του.

Λοιπὸν, ἄνθρωποι πονεμένοι, ἄνθρωποι πάσχοντες καὶ ὑποφέροντες, ἀτενίζετε πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον. «*Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρα-*

σθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθήσαι» (Ἐβρ. β' 18).

Δὲν βλέπει τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν πόνον καὶ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ἀφ' ὑψηλοῦ, μόνον ὡς Θεός. Ἄλλὰ ἐδοκίμασε τὰ ἀνθρώπινα, γενόμενος ἄνθρωπος. Ἐγνώρισε τὸν πόνον, καὶ συμπαθεῖ τοὺς πονοῦντας. Καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ πάσχει μὲν ὡς ἄνθρωπος — πληρώνει Ἐκεῖνος ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πληρώσωμεν ἡμεῖς — καὶ σώζει ὡς φιλόανθρωπος — Θεάνθρωπος τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας καὶ προστρέχοντας. Μὴ λησμονώμεν ποτε ὅτι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ πάσχει — καὶ διψᾷ — ὁ Ἐσταυρωμένος, διὰ νὰ λυτρώσῃ τοὺς ἀμαρτωλούς.

* * *

Ἡ δίψα ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ σκληρότερα μαρτύρια τοῦ Ἐσταυρωμένου. Κατεκαίετο ἀπὸ σφοδρὸν καὶ παρατεταμένον πυρετόν, προκαλούμενον ἀπὸ τὰ φοβερὰ τραύματα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἀποτροπαιὸν ἐκεῖνο κρέμασμα καὶ τὸν σπαραγμὸν τοῦ σώματος ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους. Θὰ μπορούσε ἐν τούτοις καὶ τὸ ἀνυπόφορον τοῦτο μαρτύριον νὰ τὸ ὑπομείνῃ ὁ Κύριος σιωπηλὸς μέχρι τέλους, ὅπως εἶχε πράξει δι' ὅλα τὰ ἄλλα μέχρι αὐτῆς τῆς στιγμῆς. Ἄλλὰ, μὲ ὅλην Του τὴν νηφαλιότητα καὶ τὴν αὐτοκυριαρχίαν, σκέπτεται ὅτι ἀπομένει ἀκόμη νὰ ἐκπληρωθῇ μία προφητεία ἐκεῖνη μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ προφητὰνὰξ Δαβὶδ προέλεγε «*καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος*» (Ψαλ. ξη' 22). Καὶ διὰ τοῦτο, «*ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, διψῶ*» (Ἰω. ιθ' 28). Ἐκφράζει τὸ αἰσθημα τῆς δίψης ποῦ Τὸν κατέχει ἄλλὰ ὄχι μόνον διὰ νὰ δοθῇ διέξοδος εἰς τὴν φλόγα ποῦ τὸν κατακαίει. Μέσα εἰς τοὺς πόνους καὶ τὴν ἀγωνίαν Του ἔχει τόσῃν διαύγειαν καὶ τόσῃν ἐπιβολὴν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σπαρασσομένου σώματος Αὐτοῦ, ὥστε σκέπτεται ὅτι «*πάντα ἤδη τετέλεται*» τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Μεσσιάν ὅλα ἐξεπληρώθησαν ὅσα ἡ προαιώνιος βουλὴ τοῦ Θεοῦ εἶχε προαναγγεῖλει διὰ τῶν προφητῶν καὶ δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ καὶ τὸ τελευταῖο τοῦτο ἢ ἀπάνθρωπος ἀντιμετώπισις τῆς δίψης Του ἀπὸ τοὺς σταυρωτάς Του. Λέγει λοιπὸν «*διψῶ*». Τὸ λέγει ὄχι δι' ὀλίγες σταγόνες νεροῦ ποῦ θὰ ἐδρόσιζαν τὰ χεῖλη Του. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «*Οὐκ ἤλθε καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι*», νὰ ἐκπληρωθῇ ἐξ ὀλοκλήρου ὅ,τι ἔχει ὀρίσει ὁ Θεός.

Ἐξ ἄλλου, εἶναι Ἐκεῖνος ὁ Ὅποῖος εἶχε διακηρύξει τὸ «*μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται*» (Ματθ. ε' 6). Καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ Ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς πεινᾷ καὶ διψᾷ τὴν δικαιοσύνην. Διψᾷ νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἀληθὴς δικαιοσύνη δηλ.

ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἡ πλήρης καὶ τελεία ἐφαρμογὴ τοῦ θείου θελήματος. Καὶ παρουσιάζεται ὁ Ἰδιος τέλειον πρότυπον ἐκπληρώσεως, μέχρι κεραίας, τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν διακηρύξιν, καὶ μὲ τὸν δραματικὸν αὐτὸν τρόπον τῆς μεγάλης σταυρικῆς Του θυσίας, ὅτι προέχει νὰ κατεχώμεθα πάντα ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ τὸν πόθον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ θείου θελήματος.

Ἀκούοντες καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἀπὸ τὰ χεῖλη Του καὶ τὸ ἱκρίωμα τοῦ Σταυροῦ Του, τὸ «διψῶ», ἃς διερωτηθῶμεν, ἂν μᾶς συνέχη αὐτὴ ἡ δίψα τῆς βιώσεως καὶ τῆς ἐμπράκτου τηρήσεως τῶν θείων ἐντολῶν Του. Καὶ ἃς προβληματισθῶμεν. Ὁ Χριστὸς διψᾷ, καὶ τὸ φωνάζει. Πρὸς ποίους ὁμως ἀπευθύνεται; Καὶ ἀπὸ ποίους θὰ μπορούσε νὰ περιμένῃ νὰ ἐνδιαφεροῦν, νὰ Τὸν ἀνακουφίσουν;

Ἦσαν βεβαίως πλησίον Του πρόσωπα προσφιλή· ἡ Παναγία Μητέρα Του, καὶ ἄλλαι ἀφωσιωμένα εὐσεβεῖς γυναῖκες πού Τὸν ἀκολουθοῦσαν. Εἶναι ἐκεῖ καὶ ὁ «ἠγαπημένος» Του μαθητῆς, ὁ Ἰωάννης. Καί, ἀσφαλῶς, πολὺ θὰ τὸ ἠθελαν, νὰ σπεύσουν νὰ Τὸν δροσίουν. Ἀλλὰ οἱ ἀτεγκατοί φρουροὶ δὲν ἐπέτρεπον σὲ κανένα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸσον ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἐσταυρωμένον.

Οἱ μόνοι πού εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ τοῦ ἀπαλύνουν τὸ μαρτύριον τῆς δίψης ἦσαν οἱ ἴδιοι οἱ σταυρωταὶ καὶ φρουροὶ Του. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν πρόκειται νὰ συγκινηθοῦν, διὰ νὰ τοῦ ρίψουν ἓνα βλέμμα συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας. Ἡ μόνη «ἀνθρωπιστικὴ» χειρονομία των, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ Τὸν σταυρώσουν, ἦτο τὸ ὅτι Τοῦ προσέφεραν «ἐσμυρτισμένον οἶνον» (Μάρκ. ιε' 23) — ἓνα ποτὸν κάπως ναρκωτικόν, διὰ νὰ μετριασθῇ ἡ αἰσθησις τοῦ πόνου. Ἀλλ' ὁ Κύριος «γευσάμενος οὐκ ἠθέλε πειν». Δὲν τὸ ἐδέχθη. Ὅχι μόνον διότι ἡ γεῦσις ἐκείνου τοῦ «οἴνου μετὰ χολῆς μεμιγμένου» (Ματθ. κζ' 34) ἦτο πικρὰ καὶ ἀποκρουστικὴ, ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν χολῆς μὲ σμύρναν καὶ ἄλλα φαρμακευτικὰ εἶδη· ἀλλὰ κυρίως διότι τὸ κράμα αὐτὸ προσωρίζετο νὰ ἐπιδρᾷ ἀναισθητικῶς. Καὶ ὁ Χριστὸς θέλει, ὄχι ζαλισμένος, ἀλλὰ μὲ πλήρη συνείδησιν καὶ μὲ τελείαν διαύγειαν, ἀκεραίας — ὄχι μειωμένας — τὰς αἰσθήσεις Του εἰς τὴν ὀξύτητα τῶν πόνων, νὰ προσφέρῃ τὴν ὑψίστην αὐτὴν θυσίαν Του ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Διότι ἦλθε πρὸς τὸ ἐκούσιον Πάθος. Καὶ ἔλεγε ρητῶς· «Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν» (Ἰω. ι' 18). Ἐγὼ ὁ Ἰδιος διαθέτω τὴν ζωὴν μου λύτρον ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Καὶ θὰ πῶ ὅλον «τὸ ποτήριον ὃ δέδωκε μοι ὁ Πατήρ» (Ἰω. ιη' 11).

Εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ σταυρικοῦ μαρτυρίου Του, οἱ σκληροτράχηλοι Ρωμαῖοι στρατιῶται «ἐνέ-

παιζον αὐτόν, ὄξος προσφέροντες αὐτῷ». Ὑψωναν τὸ κύπελλον, μὲ τὸ ὑπόξινο κρασί τους, κερνῶντες τρόπον τινὰ καὶ Ἐκεῖνον, καὶ πίνοντες εἰρωνικῶς ...εἰς ὑγείαν Του!, ὡς ψευτοβασιλέως τῶν Ἰουδαίων, καὶ λέγοντες· «εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτὸν» (Λουκ. κγ' 36), διὰ νὰ οἰκτίρουν καὶ μυκτηρίσουν τὰς βασιλικὰς ἀξιώσεις Του. Ἀγνοοῦν οἱ δυστυχεῖς ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ αἰώνιος «βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων» (Α' Τιμ. ζ' 16).

Θὰ Τὸν ἀγνοήσουν λοιπὸν καὶ ὡς ἓνα κατάδικον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν του ἐκδηλώνει τὴν κατέχουσαν αὐτὸν ἀφόρητον δίψαν;

Ἀλλὰ διὰ τοὺς καταδίκους εἰς τὸν φρικτὸν τοῦτον θάνατον ὑπῆρχε στοιχειώδης πρόνοια. «Σκευὸς οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν» (Ἰω. ιθ' 29). Κάπου ἐκεῖ ὑπῆρχε ἓνα σκευὸς γεμάτο ἀπὸ ὄξος (ξύδι). Καὶ πλησίον του κάποιος σπόγγος καὶ κάποιον κλωνάρι ἀπὸ ὕσσωπον, γνωστὸν φυτὸν, εὐχρηστον εἰς τοὺς Ἰουδαίους διὰ λειτουργικὰς ραντισμούς. Θὰ γεμίσουν λοιπὸν τὸ σφουγγάρι μὲ ὄξος· θὰ τὸ δέσουν στὸ κλωνάρι τοῦ ὕσσωπου· καὶ θὰ τὸ θέσουν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ἐσταυρωμένου.

«Τετέλεσται», θὰ εἶπῃ ὁ Κύριος. Ἐξεπληρώθησαν αἱ Γραφαί... «Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα»...

Ἐρχεται εἰς τὸν νοῦν ὁ ἀπόηχος τοῦ Ψαλμοῦ. «Ἐδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολῆν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπόπισάν με ὄξος» (ξη' 22).

Τοῦ ἠρνήθησαν καὶ ἀπλὴν σταγόνα νεροῦ! Ἐστερήθη καὶ τὸν ἐλάχιστον δροσισμόν! Ποῖος; «Ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις» (Ψαλ. ργ' 3)! Ποῖος; Ὁ δημιουργήσας τὰς ἀνεξαντλήτους ἀβύσσους! Ἐκεῖνος, εἰς τὸ νεῦμα τοῦ Ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλείψῃ τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν γῆν, ἢ, ἀντιθέτως, νὰ πληθυνθῇ ἀπεριορίστως καὶ νὰ βυθίσῃ εἰς νέον κατακλυσμόν πόλεις καὶ χώρας. Αὐτὸς διψᾷ, καὶ τὸ λέγει. Τὸ λέγει ὁμως εἰς ὅσα καὶ καρδίας, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν εὗρεν ἀναπαύσειον.

Ἀλλὰ ἃς γίνῃ, παρακαλῶ, σιγὴ ἀπόλυτος.

«Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία· καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου», διὰ νὰ ἀκούσῃ σήμερον τὸν ἀπόηχον τῆς φωνῆς τοῦ Ἐσταυρωμένου. «Διψῶ». Τὸ λέγει καὶ πάλιν. Τὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ σήμερον. Πόσοι ἄραγε θὰ μπορούσαν νὰ τὸ ἀκούσουν αὐτὴν τὴν ὥραν, ἐντεινόντες τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν προσοχήν; Τὸ λέγει πρὸς ἡμᾶς. Μᾶς λέγει ὅτι διψᾷ. Διψᾷ τὴν σωτηρίαν μας. Κανεὶς ἃς μὴ Τὸν ποτίσῃ μὲ τὸ ὄξος τῆς ἀδιαφορίας καὶ μὲ τὴν χολὴν τῆς ἐξακολουθητικῆς ἀμαρτίας. Ἄς Τοῦ προσφέρωμεν ὅλοι — καὶ ὁ καθένας προσωπικῶς — τοῦτον τὸν δροσισμόν. Κύριε, «ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου». Διψᾷ ἡ ψυχὴ μου τὸ ἔλεός Σου. «Σῶσόν με, ἔνεκεν τοῦ ἐλέους Σου». Ἀμήν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

Ὅταν, κυρίως κατὰ τὶς πρώτες δεκαετίες τοῦ αἰῶνα μας, ἄρχισε μιὰ προσπάθεια συστηματικότερας κατηχήσεως τοῦ λαοῦ μας με κηρύγματα, κατηχητικά σχολεῖα, βιβλία καὶ θρησκευτικὰ ἔντυπα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ιδιαίτερα ἐπαινετῶν τομέων ποὺ ἀφοροῦσαν στὴ θεία λατρεία (συχνότερος ἐκκλησιασμός, προσέλευση στὴν ἱερὰ ἐξομολόγηση καὶ στὴ θεία κοινωνία, παραμονὴ στὸν ναὸ καθ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς ἀκολουθίας, περιορισμὸς τῶν μετακινήσεων καὶ τῶν συνομιλιῶν καὶ τὰ παρόμοια), τονίσθηκε καὶ ἡ σπουδαιότητα τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμῶν δώρων, τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἐπίκληση καὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ἐνας δὲ τρόπος ἐξάρσεως τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς θείας λειτουργίας, ἐπαγωγὸς καὶ εὐκόλα καταληπτὸς ἀπὸ τὸν λαὸ ἦταν ἡ γονυκλισία. Οἱ κατηχημένοι χριστιανοί, ποὺ ἐρχόταν κυρίως ἀπὸ τὶς μεγάλες πόλεις, γονάτιζαν κατὰ τὸ «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...». Καὶ οἱ ἀπλοῖκοι πιστοὶ τῶν χωριῶν, ὅταν ρωτοῦσαν τὸν λόγο, λάβαναι συνήθως τὴν ἀπάντησιν ὅτι «ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ» ἢ ὅτι «κατεβαίνει τὸ ἅγιο Πνεῦμα». Γονάτιζαν δὲ καὶ οἱ θεολόγοι ἱεροκλήρυκες καὶ κληρικοὶ καί, σὲ λίγο, καὶ οἱ νέοι ἱερεῖς τῶν χωριῶν κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων ἢ ἐπειδὴ ἔτσι εἶχαν διδαχθεῖ σὺν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

Ἡ γονυκλισία αὕτη στάσις κατὰ τὸν καθαγιασμὸν δὲν ἦταν εὐλαβὴς ἐπιπόνησις ποὺ γεννήθηκε στὸν τόπο μας, οὔτε ὀφείλεται σὲ ἄμεση ἐπίδρασιν τῆς πράξεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Εἶχε ἤδη ἀπὸ πολλοῦ εἰσαχθεῖ στὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ὅχι μόνον κατὰ τὸν καθαγιασμὸν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα καιρία σημεία τῆς θείας λειτουργίας. Φαίνεται δὲ ὅτι σ' αὐτὸ ἔπαιξε καθοριστικὸ ρόλο ἡ ἐπίδρασις τῆς πράξεως τῶν ἀνακτόρων, ποὺ στὸ νέο Ἑλληνικὸ κράτος ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ τὴν εὐλαβεστάτην ρωσίδα βασίλισσα Ὁλγα. Ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλή ὑπόθεσις τῆς στιγμῆς, μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ μιὰ χαρακτηριστικὴ ὑποσημείωσις ποὺ προσθέτει ὁ καθηγητὴς Παναγιώτης Τρεμπέλας στὸ τέλος τοῦ βιβλίου του «Ἡ γονυκλισία ἐν ταῖς Κυριακαῖς», ἐν Ἀθήναις 1948, σελίδα 30-31, ὅπου ἡ σχετικὴ πράξις τοῦ παρεκκλησίου τῶν ἀνακτόρων ἀνάγεται στὴν βασίλισσα ἐκεῖνη καὶ δι' αὐτῆς στὴν ρωσικὴ παράδοσις καὶ προβάλλεται πρὸς δικαίωσιν τῆς γονυκλισίας καὶ πρὸς μίμησιν.

Ἀπὸ ἐκεῖ μποροῦμε νὰ βροῦμε τὸν μίτο γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς πορείας τῶν ἐπιδράσεων. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, χάρις σὺν προσπάθειαις τοῦ πολυπράγμονος αὐτοῦ ἡγεμόνος τὸ ἐξευρωπαϊστικὸν τὴ ρωσικὴν παράδοσις, εἰσχώρησαν στὴ ρωσικὴ ὀρθόδοξον λατρείαν περιφερειακὰ ρωμαιοκαθολικὰ στοιχεῖα, ὅπως ἡ πολυφωνία, ἡ εὐρωπαϊζούσα τεχνοπλοπία σὺν εἰκόνας, πιθανότατα δὲ καὶ ἡ γονυκλισία.

Ἄλλ' οὔτε καὶ στὴν ἀρχέγονη παράδοσις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχε αὕτη. Ἐχομε μαρτυρίες ὅτι ἐπεβλήθη ἀπὸ τοὺς πάπες Ὀνώριον Γ' καὶ Γρηγόριον Ι' τὸν Ι' αἰῶνα, σὲ ἐποχὴ γενικῆς ἀμαθείας, σὰν ἕνας πρακτικὸς, σαφῆς καὶ κατανοητὸς τρόπος ἐξάρσεως τῆς στιγμῆς τῆς μετουσίωσεως, τῆς κοινωνίας, ἀκόμη καὶ τῆς φράσεως «τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα» τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

Τὰ ἀνωτέρω δὲν γράφονται ἀπὸ μισαλλοδοξία καὶ δὲν ὑπαγορεύονται ἀπὸ φυλετικὸ ἢ θρησκευτικὸ φανατισμὸν. Ἀπλὰ πιστεύω πὼς εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τῆς πράξεως αὐτῆς. Ἀμοιβαῖαις ἐπιδράσεσι στὴ θεία λατρεία ὑπάρχουν πάμπολλαι. Τὸ αἷμα δὲν εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχουν, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀλλοιώνουν τὴν ὀρθὴ τάξιν. Μετὰ τὴν ἱστορικὴ αὕτη ἀναδρομὴ ἐρχόμεσθε στὴν ἀπ' εὐθείας ἀπάντησιν στὰ ἀνωτέρω δύο ἐρωτήματα.

1. Γιὰ τὸ πρῶτον σκέλος τῆς διπλῆς ἐρωτήσεως ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅπως νομίζω, σαφῆς καὶ οἱ δυνατότητες ἀντιρρήσεων μάλλον ἀδύνατες. Ἴσως καὶ θὰ μποροῦσε νὰ διερωτηθεῖ κανεὶς, πὼς εἶναι νοητὸ νὰ ὑπάρχει ἀντίθετη τοποθέτησις σὲ θέμα γιὰ τὸ ὅποιο ὑπάρχουν τόσο ἀθηναικῆς καὶ ὁμόφωναις συνοδικῆς καὶ πατερικῆς ἀποφάνσεις. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ καταρτίσουμε μιὰ πατερικὴ ἀνθολογία, γιὰτὶ ὁ λόγος θὰ πηγαινε σὲ πολὺ μακρὸς. Μόνον ἡ ὑπαρξὴ δυὸ κανόνων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ (325) καὶ τῆς Πενθέκτης ἐν Τρούλλῳ (691), θὰ ἦταν ἱκαναὶ νὰ θέσουν τέρμα σὲ κάθε ἀντιλογία. Αὐτοὺς καὶ μόνον παρθετόντες:

α'. Ὁ 20ὸς τῆς ἐν Νικαίᾳ: «Ἐπειδὴ τινὲς εἰσιν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἐστῶτας ἐδοξε τῇ ἁγίᾳ Συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ».

β'. Ὁ 90ὸς τῆς ἐν Τρούλλῳ: «Ταῖς Κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν ὡς ἂν οὐκ ἴσμεν τὸ σαφὲς τῆς τούτου παρατηρήσεως, δὴλον τοῖς πιστοῖς καθιστώμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐσπερινῆν τῶν ἱερομένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐσπέρας, καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχνικῷ εἴσοδον αὐθις τὰ γόνυκα ἀμπτότες, οὕτω τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ προσάγομεν. Τῆς γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ Σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκοτοῦς τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὁλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν Ἀνάστασιν».

Συνέχεια ἀπὸ τὴν σελ. 327 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

(Συνεχίζεται)

Σχέσεις Σκοπέλου και 'Αγίου Όρους (17ος - 19ος αι.)

(Μιά πρώτη προσέγγιση στο θέμα)*

Τού Πρσβ. κ. ΚΩΝ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ

V. Σκοπελίτες μοναχοὶ κτήτορες Ἀθωνικῶν Μονῶν. Ὁ Καισάριος Δαπόντες (1713-1784), ὁ ἰκανὸς αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ πολυτάλαντος λόγιος τοῦ 18ου αἰ., ὑπῆρξε ἀπὸ τὶς φυσιογνωμίες, πού διακρίθηκαν στὸ Ὅρος καὶ ἰδιαίτερα στὴ Μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, τὴν ὁποία βοήθησε μὲ τὴν περιφρημὴν περιοδεία του, γιὰ συλλογὴ ἐλεῶν ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐκ βάθρων ἀνακαίνιση τοῦ καθολικοῦ τῆς ἐν λόγῳ μονῆς.

Ἡ περιοδεία αὐτή, πού περιγράφεται στὸν «Κῆπο Χαριτών» ἀλλὰ καὶ στὰ «Κατάστιχα εἰσοδῶν καὶ ἐξόδων...» πού βρίσκονται ἀνέκδοτα στὸ ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου, ἀρχισε στίς 22 Μαΐου 1757 ἡμέρα Δευτέρα καὶ τέλειωσε τὴν Κυριακὴ 11 Σεπτεμβρίου 1765: Κράτησε δηλ. ὀκτώ χρόνια τρεῖς μῆνες καὶ εἴκοσι ἡμέρες⁴².

Γι' αὐτὸ, πολὺ σωστά, ὁ ἱστορικὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου προηγούμενος Εὐδόκιμος σημειώνει ὅτι ὁ Δαπόντες «δικαιούται νὰ καταταγῆ εἰς τὴν σεπτήν χορείαν τῶν κτητόρων τῆς Μονῆς»⁴³.

Σύγχρονος τοῦ Δαπόντε καὶ φίλος του τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν κι ὁ ἄγνωστος σήμερα, στὴ Σκόπελο, Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Γρηγόριος⁴⁴, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀδελφὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου. Ὁ Γρηγόριος, γιὰ τὴν προσφορὰ του καὶ τὴν συνδρομὴ του, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνακαίνιση τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας του ὕστερ' ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ 1761, ἔχει ἀναγραφεῖ στὸν κώδικα τῶν κτητόρων τῆς. Μάλιστα μέχρι σήμερα σώζονται στὸ καθολικὸ τῆς Μονῆς, τὸ τέμπλο, ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος καὶ κάποιες εἰκόνες, ὡς ἀφιερῶματα τοῦ «Θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου Κασσανδρείας Κυρίου Γρηγορίου τοῦ ἐκ Σκοπέλου»⁴⁵.

4. Ἐπιλεγόμενα.

Κλείνοντας τὴν παρούσα ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναλάβω, πὼς ἡ ἀνακοίνωση αὐτὴ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ εἰσαγωγὴ στὸ μεγάλο θέμα πού ἀπτεται τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Σκοπέλου καὶ τοῦ Ἀγ. Ὁρους. Γιατὶ θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι χρειάζεται νὰ γίνεῖ μελέτη κι ἐρευνα σὲ κάποια λ.χ. κελλιὰ πού λέγονται μέχρι σήμερα στὸ Ὅρος Σκοπελίτικα, ὥστε νὰ φανεῖ ἡ προσφορὰ τους ἢ κι ἀκόμη νὰ βρεθοῦν εἰδήσεις γιὰ κάποιους ἀγιορεῖτες ἢ Σκοπελίτες ἀντιγραφεῖς χειρογράφων κ.ἄ. ἀκόμη τὰ ὁποῖα πιστεύω ὅτι μὲ τὸ χρόνο θὰ ἔλθουν στὸ φῶς.

Ὡστόσο πρέπει νὰ πῶ ὅτι τὸ θέμα αὐτό, μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο συναφὲς ζήτημα τῶν ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν στὴ Σκόπελο, ἀποτελοῦν γιὰ τὸν ὑποφαινόμενο ἀντι-

κείμενα μελέτης, παρ' ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ τὰ προβλήματα τους⁴⁶.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ἀριθμὸς 1. Ἡ ἴδρωση τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Μιχαὴλ Συνάδων, στὴ Χώρα τῆς Σκοπέλου.

φ.21 «Ἄλλὰ κ(αἰ) ἐκεῖνο ὁποῦ ἠκολούθησε τώρα πρὸ ὀλίγων χρόνων εἰς τὸ νησίον ὁποῦ ὀνομάζεται Σκόπελον, τίς δὲν τὸ ἠξεύρει; Ἐκεῖ ἔπεσε μία ὄρη/ῆ θεϊκὴ μεγάλη, ὡσὰν ἐκείνην τοῦ Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου. Πρῶτῃ ἦτον ἡ / κάμπια· τὴν ὁποῖαν ἐκεῖ ὀνομάζουσι Μαμουδὶ· κ(αἰ) ἔτρωγε τὰ φύλλα τῶν ἀμπελιῶν κ(αἰ) τὰ βλαστάρια· κ(αἰ) δὲν ἄφηνεν ἀπὸ αὐτὰ ποσῶς. Δευτέρα ἦτον ἄλλη ὄρη ὀνομαζομένη καλανρός, ὁποῦ ἔφθειρεν ὄσα τῶν ἀμπελιῶν ἄφηνεν ἡ / κάμπια. Τρίτον ἦτον ἐν εἶδος κανθάρου, ὅπερ ἐκεῖ ὀνομάζουσι βλατουδα· / ἄλλοι δὲ κελτῶνι· τὸ ὁποῖον μέσα εἰς τὰ σπήτια ἐπροξενούσε μεγάλην ζημίαν κατακόπτωντας τὰ ροῦχα, φθείροντας τὸ ψωμί, τὰ ὄσπρια, πίπτωντας κ(αἰ) μέσα εἰς τὰ νεροδοχεῖα τῶν κ(αἰ) τὰ ἐμόλυνε· τὴν δὲ νύκτα κοιμωμένους κ(αἰ) αὐτοὺς / κ(αἰ) τὰ μικρὰ παιδία τῶν τοὺς ἐδάγκανε, κ(αἰ) ἐπρίσκοτο μὲ πόνον πολύν. Τετάρτη πληγὴ, ἦσαν οἱ ποντικοὶ πληθὸς ἄπειρον, κ(αἰ) δὲν ἄφηναν μῆτε ἀμπέλια, μῆτε κήπους, μῆτε χωράφια, οὐδὲ ἄλλο τίποτες· τὸ πόσον ζημιῶ/δη εἶναι τὰ ποντίκια, ὁ καθεὶς τὸ ἠξεύρει· κ(αἰ) οὕτως ἐταλαιπωροῦντο πολὺν καιρόν. Τέλος πάντων ἤκουσαν τὰ θαύματα τὰ ἄπειρα ὁποῦ ἐνεργή/ουσε κ(αἰ) ἐνεργεῖ, μάλιστα δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα, ἡ τιμία κ(αἰ) Ἀγία Κάρα τοῦ Ἀγίου, ὁποῦ τὴν σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἁγίαν Λαύραν τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος.

(Συνεχίζεται)

42. Γιὰ τὸν Κ. Δαπόντε, τὴν περιοδεία του καὶ τὴ συνδρομὴ του, γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ξηροποτάμου βλ. τὴν πρόσφατη μελέτη τοῦ Μιλτιάδη Δ. Πολυβίου. Ἡ ζήτησι τοῦ Καισ. Δαπόντε γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου, Θεσσαλονίκη 1994 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τ. 24 (1992) τοῦ περ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ).

43. Προηγούμενος Εὐδόκιμος Ξηροποταμινοῦ. Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει... Ἱ. Μ. Ξηροποτάμου, Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 76.

44. Γι' αὐτὸν βλ. Ἀποστόλου Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς Κασσανδρείας, περ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ τ. 22 (1982), σελ. 243-245.

45. Μοναχοῦ Βασιλαῖο Γρηγοριάτου. Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει... Ἱ. Μ. Ἀγ. Γρηγορίου, Θεσσαλονίκη 1921, σελ. 24, 53.

46. Θεομὴ εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴ θέσι αὐτὴ τοὺς ἀδελφοὺς ἐφημερίους τῶν ναῶν, Παναγίας Φανερωμένης, στὴ Σκόπελο, π. Εὐάγγελος Κοσφῆ, Οἰκονόμο καὶ Κοιμησεῶς Θεοτόκου, στὴ Γλώσσα π. Παναγιώτῃ Παπαδημητρίου, πρσβύτερο. Τὸν Γ. Μωῖσῃ, Ἀγιορεῖτῃ μοναχῷ καὶ ἀρχιγραμματέα τὸ 1994 στὴν Ἱ. Κοινότητα τοῦ Ἀγ. Ὁρους, τὴν μακαριστὴ Μαρῖα Μαρινέσκου - Χύμου, Καθηγήτρια, τὸν γιὸ τῆς κ. Φ. Μαρινέσκου, τὸν κ. Γιάννη Προβιά, δικαστικὸ ἐπιμελητὴ Σκοπέλου καὶ τοὺς κ. Μαρῖα Πολίτη - Σακκελαριάδη καὶ Ἀγαμ. Τσελίκα τοῦ Π.Ι.Α./Μ.Ι.Ε.Τ., γιὰ τὴ βοήθειά τους, ὥστε νὰ γραφεῖ ἡ μελέτη αὐτή.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 319 τοῦ ὑπ' ἀρ. 15 τεύχους.

Στὸν ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας*

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐλπίδες καὶ ἐλπίδες

Ἐλπίδες δὲν δίδονται μόνο στὴν Πολιτική. Καὶ ἡ Ἱατρική διαβεβαιώνει ὅτι κάποιος ἔχει ἢ δὲν ἔχει ἐλπίδες γιὰ νὰ ζήσει. Μιὰ τέτοια διαβεβαίωση ἀπαιτεῖ ὑψηλὴ αἴσθηση εὐθύνης. Πολὺς λόγος γίνεται τελευταία γιὰ τὶς ἐλπίδες ἀπὸ τὸ «κοκτέιλ τῆς ἐλπίδας», ἓνα νέο μείγμα φαρμάκων μὲ τὰ ὁποῖα τὸ AIDS θὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς μία χρόνια νόσος.

Καὶ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ πολλοὶ φορεῖς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καταπολέμηση τῆς βίας, τῶν βασανιστηρίων, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, τοῦ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ κ.λπ. παίρνουν ὀνόματα ποὺ νὰ περιέχουν τὴ λέξη ἐλπίδα γιὰ νὰ τονίσουν ὅτι ἐλπίζουν στὴν ὑπέρβαση ὄλων αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν μαστίγων. Συνδυάζουν ὅμως τὴν ἐλπίδα μὲ συνεχῆ δουλειὰ καὶ προσπάθεια καὶ καταβάλλουν πολλοὺς κόπους, ἐλπίζοντας ὅτι οἱ ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους ἀγωνίζονται θὰ ἀπολαύσουν μιὰ μέρα τοὺς καρποὺς τῶν κόπων τους.

Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρω καὶ στὸ δίκτυο τῆς ἐλπίδας (EURES), ἓνα πανευρωπαϊκὸ δίκτυο εὑρεσης καὶ προσφοράς ἐργασίας ποὺ δημιουργήθηκε γιὰ ν' ἀντιμετωπιστοῦν θέματα ἀνεργίας καὶ κινητικότητας τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ στὶς χώρες - μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης. Ὁ Χάρτης τῆς ἐλπίδας ἀπεικονίζει 250 σημεῖα στὶς πόλεις τῆς Εὐρώπης ὅπου θὰ ἐγκατασταθοῦν οἱ εὐρωσύμβουλοι ἐργασίας². Ἡ Ἐνωμένη πάντως Εὐρώπη θεωρεῖται ὡς ἡ μεγάλη χίμαιρα γιὰτὶ «προσδοκίες, ἐλπίδες ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων γιὰ ἓνα καλλίτερο αὐριο παραμένουν ἀνεκπλήρωτες»³. Ἐπισημαίνεται ἀκόμη ὅτι «ἡ μόνη ἐλπίδα ἐπιβίωσης γιὰ τὸν πλανήτη Γῆ εἶναι νὰ ἀρχίσουμε νὰ γεφυρώνουμε τὸ χάσμα μεταξὺ πλουσίων καὶ φτωχῶν χωρῶν»⁴.

Ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει

Οἱ Ἐκκλησίες κι αὐτὲς ἐλπίζουν καὶ ἐτοιμάζονται καὶ ἐτοιμάζουν τὸν κόσμον σὲ μιὰ ἐτοιμασία ἐλπίδας γιὰ τὸ μεγάλο ὄροσημο τοῦ 2000 μ.Χ. Καὶ τὸ Οἰκουμένικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ Βατικανὸ ἔχουν ἤδη τροχιδοδρομήσει τὴν ὑποδοχὴ τῆς τρίτης χιλιετίας ποὺ τὴν

γράφουν μὲ κεφαλαῖο Χ. Καὶ οἱ ἐπὶ μέρος Ἐκκλησίες ἐτοιμάζονται κι αὐτὲς μὲ βῆμα ταχὺ γιὰ νὰ ἀσκήσουν τὴν Ποιμαντικὴ τους καὶ στὴν χιλιετία ποὺ ἀνατέλλει, θεμελιωμένη ὅμως θεολογικὰ σὲ μιὰ Θεολογία ποὺ θὰ στοχάζεται καὶ θὰ ἐνεργεῖ ἐν ὄψει αὐτῆς τῆς τρίτης χιλιετίας⁵. Μεταξὺ ἄλλων ἔχει ἤδη προγραμματιστεῖ γιὰ τὸ 1997 στὴν Ἀγγλία ὁμότιτλο συνέδριο (*Towards the Millenium*) τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ποιμαντικῆς Φροντίδας καὶ Συμβουλευτικῆς.

Ἐρνοστ Μπάρλαχ, Ἐλπίδα καὶ ἀπελπισία II, 1931, λιθογραφία.

Ποιά θὰ εἶναι ἡ Ποιμαντικὴ γιὰ τὸν κόσμον τοῦ 2000; Ποιό θὰ εἶναι τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ κόσμου⁶; Εἴμαστε ἄραγε προετοιμασμένοι γιὰ τὸν 21ο αἰῶνα⁷; Τὸ ἔτος 2000 θὰ εἶναι τὸ τέλος τοῦ αἰῶνα (fin de siecle) ἢ ἀντιθέτως μιὰ νέα ἀρχὴ καὶ ἓνα νέο ξεκίνημα⁸; Καὶ ἐπειδὴ τὰ τελευταία ἐρωτήματα διατυπώθηκαν ἀπὸ ἀμερικανοὺς στοχαστές, θὰ βρεθοῦμε μὲ τὸ τέλος τοῦ 20οῦ καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ 21οῦ αἰῶνα μπροστὰ σὲ μιὰ παγκοσμιοποίηση τοῦ ἀμερικανικοῦ ὄνειρου ποὺ θὰ ἀπλωθεῖ στὸ πλανητικὸ χωριό; Αὐτὸ ὅμως τὸ ὄνειρο καταγγέλληκε ἐσχάτως ὡς ἐφιάλτης ἀπὸ τὸν ἀμερικανὸ ἠθοποιὸ Ντάστιν Χόφμαν στὴ Μόσχα τῆς Βενετίας⁹.

Ὁ πρόσφατα ἐνθρονισθεὶς σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς κ. Σπυρίδων ἀναφέρθηκε στὸ λόγο του·στὰ ἀδιέξοδα στὰ ὁποῖα ἔχει ὀδηγήσει τὸ «ἀμερικάνικο ὄνειρο». Σὲ μιὰ ωραία ἀποστροφή τοῦ λόγου του ἐτόνισε: «Οἱ πρῶτες γεννεὲς τῶν ὀρθοδό-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 329 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

ξων μεταναστών στο Νέο Κόσμο είχαν απόλυτη ανάγκη την *ἐλπίδα* που προσέφερε ή αμερικανική κοινωνία. Σήμερα οί ὀρθόδοξοι αισθάνονται ὅτι μπορούν νά προσφέρουν στην αμερικανική κοινωνία την *ἐλπίδα* που ἔχει ανάγκη, και περιέχεται στη δική τους πνευματική παράδοση»¹⁰.

Χριστέ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. Ἐγχομη μικρογραφία ἀπὸ τὸν ὑπ' αὐτῷ. 129 κώδικα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, φύλο 47 V.

Αὐτὴν τὴν ἐλπίδα οί ὀρθόδοξοι δὲν τὴν προσφέρουν μόνον στοὺς ἀμερικανούς. Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ τὴν συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ τὴν προσφέρουν στοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὥστε νὰ τὴν προσφέρουν στὴ συνέχεια σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἡ ἐλπίδα αὕτη δὲν εἶναι μιὰ χαζοχαρούμενη κατάσταση ψυχικῆς εὐφορίας τῆς στιγμῆς. Εἶναι δοκιμασμένη καὶ σφρηλατημένη μὲ ὑπομονὴ μέσα σὲ θλίψεις πολλῶν γενεῶν καὶ αἰῶνων, γι' αὐτὸ μιὰ τέτοια ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει αὐτοὺς που τὴν ἔχουν (Ρωμαίους ε' 3-4) γιατί στηρίζεται ἀκριβῶς στὴ μοναδικὴ ἐλπίδα μας που ἔχει ὄνομα καὶ εἶναι ὁ Χριστός¹¹. Μόνον ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ εἶμαστε «πλοηγοὶ καὶ ὄχι ναυαγοὶ στὸ νέο ὠκεανό» που ἀνοιγόμαστε¹².

ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΕΝΟ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἄν ἐγώ, διὰ σοῦ, ἔπλασα ἕναν κόσμο γιὰ σένα, θεέ, ἐσὺ ἔπρεπε ἀσφαλῶς νὰ ἐρθεῖς σ' αὐτόν.

καὶ ἐσὺ ἦλθες σ' αὐτόν, σ' ἐμένα βέβαια, γιατί ὁ κόσμος μου ὅλος ἦταν ἡ ἐλπίδα μου.

Ἐγὼ ἐσώριασα τὴν ἐλπίδα μου
σὲ γλώσσα, σὲ ὄνομα προφερόμενο, σὲ ὄνομα γραμμένο
στὸ πᾶν ἐγὼ ἔδωσα ὄνομα
καὶ ἐσὺ ἔλαβες τὴν θέση
ὅλης αὐτῆς τῆς ὀνοματοσύνης.

Ὅλα τὰ ὀνόματα που ἔθεσα ἐγὼ
στὸ σύμπαν τὸ ἀναπλασμένο ἀπὸ μένα διὰ σοῦ,
μου γίνονται τώρα ἕνα καὶ ἕνας θεός.

Ὁ θεός που βρῖσκεται πάντα στὸ τέλος,
ὁ θεός πλασμένος καὶ ὀλοένα ἀναπλασμένος
κατὰ χάρι καὶ δίχως προσπάθεια.

Ὁ Θεός. Τὸ κατορθωμένο ὄνομα τῶν ὀνομάτων.

Χουάν Ραμόν Χιμένθ

2. Βλ. τὸν φάκελο *Τὸ δίκτυο τῆς ἐλπίδας* στὸ ἐνθετο τοῦ «Βήματος» τῆς Κυριακῆς: Ἡ Εὐρώπη τῶν 12, σ. Ε 3-5.

3. Αὐτὰ ἐπισημαίνονται σὲ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Εὐρωπαϊκῶν Σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης Τόνι Τζάντ (Tony Judt) στὴν «Καθημερινή» τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1996, σ. 38 καὶ τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1996, σ. 38. Πρβλ. ἄρθρο τῆς Ἐλισάβετ Κοτζίτς, Εὐρωπαϊκὰ διλήμματα καὶ ἀπαντήσεις, στὸ ὅποιο κάνει ἐπισκόπηση τῆς βιβλιογραφίας ἀναφορικὰ μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν ταυτότητα (ἴδια ἐφημερίδα σ. 40, τῆς 29 Σεπτεμβρίου).

4. Σὲ ἄρθρο τοῦ ἱστορικοῦ Paul Kennedy στὸ «Βῆμα» τῆς Κυριακῆς 14 Αὐγούστου 1994, σ. Α 12.

5. Εἶναι ἐνδεικτικὸς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Hans Küng, *Theology for the third millenium. An ecumenical view*, Νέα Ὑόρκη, Peter Heinegg, 1986. Ὁ «Σύνδεσμος» ἐκεῖνη τὴ χρονολογία ὁργάνωσε ἡμερίδα στὴν Ἀθήνα (5 Σεπτεμβρίου 1987) μὲ θέμα: Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι μπροστὰ στὸ 2000. Ὑπενθυμίζω τὴν πρόταση τοῦ τότε Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητοῦ κ. Ἡλία Οικονόμου πρὸς τὴν Γεν. Συνέλευση τῆς Σχολῆς τῆς 26 Μαρτίου 1991 νὰ ὁργανωθεῖ γιὰ τὸ 1992 Διεθνὲς Θεολογικὸ Συνέδριο μὲ θέμα: Ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία ἐνώπιον τῆς 3ης μετὰ Χριστὸν χιλιετίας. Ἡ πρόταση ἔγινε ἀποδεχτὴ καὶ συγκροτήθηκε μάλιστα καὶ ἐπιτροπή. Πρόσφατα ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἐλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἔδωσε διάλεξη στὴν Ροτόνα Θεσσαλονίκης γιὰ τὴν Ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας (βλ. σχόλιο τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ε. Δ. Θεοδώρου στὴν «Ἐκκλησία» 1-15 Δεκεμβρίου 1995, σ. 794-795). Πρβλ. καὶ ἄρθρο τοῦ πανοσ. Ἀρχιμ. Μακαρίου Βασιλά, Ἡ «νέα τάξη πραγμάτων» καὶ τὸ χρέος τῆς θρησκείας στὸν 21ο αἰῶνα («Ἐκκλησία» 1-15 Σεπτεμβρίου 1996, σ. 615-617).

6. Βλ. πρὸχειρα τὸ εἰδικὸ ἀμῆρωμα τοῦ «Βήματος» τῆς Κυριακῆς 31 Δεκεμβρίου 1995, σὲ συνεργασία εἰκοσιέξι ἐφημερίδων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο: Ὁ κόσμος τοῦ 2000, τὰ τέσσερα κλειδιά γιὰ τὴ νέα χιλιετία: ἔθνικισμός, νέα ἀριστερά, πολιτισμός, ἐργασία, 40 μεγάλες σελίδες.

7. Ὁ ἀναφερθεὶς ἤδη Paul Kennedy (Πόλ Κένεντι) ἔχει γράψει βιβλίο ἐπιγραφόμενο, *Προετοιμαζόμενοι γιὰ τὸν 21ο αἰῶνα* (Preparing for the twenty - first Century), που παρουσίασε ὁ Βασίλης Καπετανγιάννης σὲ ἄρθρο του στὴν «Καθημερινή» τῆς 8 Μαΐου 1993, σ. 13: Τὸ «σὸ» τοῦ μέλλοντος, Οἱ προκλήσεις τῆς νέας ἑκατονταετίας. Τὸ βιβλίο τοῦ Πόλ Κένεντι ἔχει κυκλοφορήσει στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Νέα Σύνορα». Τὸ περιοδικὸ «Newsweek» σὲ διαφημιστικὴ του καμπάνια μιλοῦσε γιὰ

Τὸ ἐγκόλπιον τοῦ νεωκόρου

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. **ΙΩΑΝ. ΑΘ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ** π.Θ.

Ἐφημερίου Ἰ. Ν. Ἀγ. Στυλιανοῦ Γκύζη

• Τὶς καθημερινές, ἂν μπορεῖς, εἴτε ἄνδρας εἶσαι, εἴτε γυναῖκα, νὰ πηγαίνεις στὸ ἀναλόγιο καὶ νὰ διαβάζεις καὶ σὺ ἢ καὶ νὰ ψέλνεις μαζί με τὸν ἱερέα. Δὲν εἶσαι βέβαια ὑποχρεωμένος, ἀλλὰ καλὸ θὰ ἦταν νὰ τὸ κάνεις. Ἄν δὲν πηγαίνεις, τότε μαζί με τὴν προσοχή σου γιὰ τὸ φύλαγμα τοῦ ναοῦ καὶ τὸ σβήσιμο τῶν κεριῶν, νὰ παρακολουθεῖς τὴν ἱερά Ἀκολουθία με εὐλάβεια, σὰν ἀπλὸς καὶ εὐλαβῆς πιστός.

• Ἐπειτα ἀκολουθεῖ τὸ καθημερινὸ ἔργο ποὺ εἶναι τὸ συμάζεμα τοῦ ναοῦ καὶ ἡ καθαριότητά του. Ἐδῶ νὰ εἶσαι ἐπίσης προσεκτικός. Νὰ μάθεις ἀπέξω καὶ νὰ λές πάντα μέσα σου, αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ὁ προφήτης καὶ βασιλιάς Δαβὶδ. «Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου» (Ψαλ. 25,8), ποὺ σημαίνει «Κύριε, ἀγάπησα τὴν καθαριότητα καὶ τὴν εὐταξία τοῦ ναοῦ σου καὶ τὸν τόπο ποὺ σὺ κατοικεῖς».

Κανεῖς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νεωκόρο δὲν ἔχει αὐτὸ τὸ χρέος. Ἡ καθαριότητα καὶ ἡ τάξη στὸ ναὸ πρέπει νὰ εἶναι ὑποδειγματικές. Πολλοὶ προσκυνητὲς ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο καὶ τιμᾶνε ἰδιαίτερα τοὺς νεωκόρους τοῦ ναοῦ. Ὅμως ὁ νεωκόρος γιὰ νὰ ἐπιτύχει αὐτὰ πρέπει νὰ ἔχει στὸ νοῦ του δύο πράγματα:

— Νὰ μὴν ἀναβάλλει ποτὲ νὰ κάμει μιὰ ἐργασία.

— Νὰ εἶναι μεθοδικός. Ὅλα με τὴ σειρὰ τους. Ὅχι προχειρότητες.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 327 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

τὸ μέλλον τοῦ κόσμου καὶ μᾶς ρωτοῦσε ἂν εἴμαστε προετοιμασμένοι γιὰ κάτι τέτοιο.

8. Βλ. τὸ δοκιμαζὸ ἄρθρο τοῦ Henry Grunwald, 2000, Is it the end — or just the beginning? στὸ περιοδικὸ «Time», 30 Μαρτίου 1992, σ. 73-76.

9. Βλ. σημείωμα τοῦ Νίκου Γ. Ευδάκη στὴ στήλη του «Προβολές» τῆς «Καθημερινῆς» τῆς 31 Αὐγούστου 1996, σ. 11.

10. Ἀπὸ ἀνταπόκριση τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς «Καθημερινῆς» Ἀλξη Κούρτζουλα: Τὸ «Ἑλληνικὸ ὄνειρο» ἐμπνέει τοὺς ὁμογενεῖς (29.9.1996, σ. 13).

11. Βλ. τὸ ἄρθρο μου, Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες, στὸν «Ἐφημέριο» τῆς 1-15 Ἀπριλίου 1996, σ. 112-114 καὶ τὸ στοχαστικὸ ποίημα τοῦ Χουὰν Ραμὸν Χιμένεθ, «Τὸ κατορθωμένο ὄνομα τῶν ὀνομάτων», ἀπὸ τὸ ποιητικὸ βιβλίο του, *Θεὸς ποὺ ἐπιθυμεῖται νὰ ἐπιθυμῆι*, με εἰσαγωγή - μετάφραση τοῦ Κώστα Ε. Τσιρόπουλου, Ἀθήνα, Ἐκδ. Ἀστρολάβος / Εὐθύνη, 1984, σ. 21-22, τοῦ ὁποῖου παραθέτουμε ἓνα μεγάλο ἀπόσπασμα.

12. Κατὰ τὴν ἐπιτυχή διατύπωση τοῦ Νίκου Βατόπουλου στὸ σημειώμά του στὴν «Καθημερινῆ» τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1996, Ἡ νέα ἐλληνικὴ κοινωνία (σ. 3).

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας λένε μιὰ ὠραία παροιμία: «Τὸ ἀμπέλι θέλει ἀμπελουργὸ καὶ τὸ σπίτι νοικοκύρη». Ὁ νεωκόρος στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ μοιάζει καὶ τοῦ ἀμπελουργοῦ καὶ τοῦ νοικοκύρη...

• Ὁ νεωκόρος πρέπει καὶ ὡς ἄτομο νὰ εἶναι πολὺ καθαρὸς. Μάλιστα σήμερα ποὺ ὑπάρχουν ὅλα τὰ μέσα πρέπει νὰ ἀστράφτει ἀπὸ καθαριότητα. Νὰ πλένεται τακτικώτατα. Τὰ ρούχα του πάντοτε καθαρὰ, σιδερωμένα, ἀστραφτερά. Τὸ ράσο του ποτὲ ἀκάθαρτο με κεριὰ ἢ λάδια. Βέβαια ὅλα ἀπαιτοῦν καὶ χρόνο καὶ κόπο, ἀλλὰ ἀξίζουν γιὰτὶ καὶ ἀπὸ αὐτὰ πολλοὶ ὠφελούνται καὶ δὲν ξέρεις μήπως γίνουν ἀφορητὴ καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ καὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄν σ' ὅλα αὐτὰ προσθέσουμε καὶ τὴν εὐλάβεια τοῦ νεωκόρου τότε παρουσιάζουμε μιὰ χαρούμενη καὶ εὐχάριστη εἰκόνα γιὰ τοὺς πιστοὺς ποὺ ζητοῦν στὸν ἱερὸ ναὸ τὴ Χάρη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ

Σὲ κάθε ἱερὸ ναὸ προσέρχονται πολλοὶ πιστοί. Καθένας τους ἔχει καὶ τὴ δική του προσωπικότητα καὶ τὴ δική του νοοτροπία. Ὅπως τὰ δακτυλικά ἀποτυπώματα τοῦ ἐνὸς δὲν μοιάζουν με ὁποιοδήποτε ἄλλο, ἔτσι καὶ ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ νοοτροπία. Ἐπίσης πάρα πολλοὶ εἶναι διαφορετικοὶ καὶ λόγω ἀγωγῆς ποὺ πῆραν ἢ δὲν πῆραν. Ἔτσι στὸν ἱερὸ ναὸ ἄλλοι ἔρχονται εἰρηνικοὶ καὶ ἄλλοι ταραγμένοι καὶ ἀνήσυχτοι. Ἄλλοι τοὺς ὁποῖους βασανίζει ἡ ἐνοχὴ συνείδηση καὶ ἄλλοι ποὺ τοὺς ἐπαινεῖ γιὰ ὅτι καλὸ ἔχουν κάμει.

Ὁ νεωκόρος πρέπει νὰ εἶναι προετοιμασμένος νὰ δεχτεῖ:

• Εἴτε τὰ καλοσυνάτα καὶ πολιτισμένα λόγια τῶν μὲν,

• Εἴτε τὸν τραχὺ καὶ ἀπολίτιστο τρόπο τῶν ἄλλων.

Δὲν πρέπει νὰ τοῦ διαφεύγει ποτὲ τὸ «ἠτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην» τοῦ προφήτου Δαβὶδ. «Ἦμουν ἔτοιμος νὰ δεχθῶ κάθε ἐπίθεση, γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἦρθε δὲν ταράχτηκα». Νὰ εἶσαι ἔτοιμος γιὰ ὅλα, ἀκόμη καὶ γιὰ ἄδικες ἐπιθέσεις. Γιατὶ δὲν μπορεῖς, καὶ ἂν τὸ θέλεις, «νὰ κάμεις διάλογο» με ἕναν ἀνώριμο ἢ ἀπολίτιστο.

Εἰδικώτερα ἢ προσοχὴ τοῦ νεωκόρου πρέπει νὰ εἶναι πιὸ ἔντονη:

• Τις μεγάλες γιορτές πού ἔρχεται στους ἱερούς ναοὺς πολλὸς κόσμος καὶ οἱ περισσότεροὶ μόνον τότε ἐκκλησιάζονται καὶ ἔχουν καὶ πολλὲς ἀπειθήσεις, ἀφοῦ εἶναι ἀκατατόπιστοι.

• Τῇ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ πού ἡ μάζα τῶν προσερχομένων δὲν ἔχει σχεδὸν καμιά ἐπικοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία. Πού δὲν ἔχει ζήσει καθόλου τὸ ρυθμὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

• Στὰ Μυστήρια τοῦ Γάμου καὶ τῆς Βαπτίσεως, πού πολλὲς φορὲς μερικοὶ παρεμβαίνουν χωρὶς λόγο καὶ δημιουργοῦν ἀνωμαλίες. Ἡ πού ἀκατατόπιστοι ὅπως εἶναι θεωροῦν πὼς βρίσκονται σὲ φιλικὲς συγκεντρώσεις ἢ κοσμικὲς δεξιώσεις.

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἢ καὶ παρεμφερεῖς ὁ νεωκόρος πρέπει νὰ εἶναι εἰρηνικός. Νὰ ἔχει ἀπόλυτη αὐτοκυριαρχία. Νὰ μὴ τὰ χάνει. Μὲ σεμνότητα καὶ σοβαρότητα πού ἀρμόζουν στὴ θέση του νὰ ἐνεργεῖ, νὰ δίνει ἐξηγήσεις ἢ ἀπαντήσεις ὅπου ἐπιβάλλεται, ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ ἕτοιμος νὰ μείνει ἀφωνος, ὅπου τοῦτο βλέπει πὼς εἶναι ἀναγκαῖο.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας τὸ νεωκόρο τὸν λένε «εὐταξία», ἀλλὰ καὶ «ἐκκλησιάρχῃ». Δηλαδή ἐκείνον πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν τάξη στὸ ναό, πού ἔχει τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ὁμαλὴ λειτουργία του. Καὶ δὲν ἔχουν ἄδικο. Ὁ νεωκόρος εἶναι τὸ πιὸ ἀρμόδιο πρόσωπο. Βέβαια καὶ οἱ ἐπίτροποι μποροῦν καὶ πρέπει νὰ βοηθοῦν, ἀλλὰ πολλοὶ λόγοι δὲν ἐπιτρέπουν τοῦτο σὲ ὅλους. Ὁ νεωκόρος λοιπὸν θὰ φροντίσει καὶ γιὰ τοῦτο σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα.

Κι αὐτὸ τὸ ἔργο πρέπει νὰ τὸ κάνει μὲ προσοχή, ἐπιμέλεια καὶ σοβαρότητα. Ὅχι μόνον γιὰτὶ ὅλα πρέπει νὰ γίνονται «εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν» (μὲ εὐπρέπεια καὶ τάξη, Α' Κορ. 14,40), ὅπως διατάζει ὁ Ἄπ. Παῦλος, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἀπὸ τὴν τάξη καὶ τὴν ἡσυχία θὰ ὠφεληθοῦν ὅλοι. Καὶ οἱ ἱερεῖς πού τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ θέλουν ἡσυχία, ἀλλὰ καὶ οἱ πιστοὶ πού καταφεύγουν στὸ ναὸ γιὰ νὰ ἡρεμήσουν.

Οἱ ἱερεῖς μὲ τὴν καλή, ἡρεμὴ καὶ εἰρηνικὴ λειτουργία καὶ τὸ καλὸ καὶ μελετημένο θεῖο κήρυγμα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ οἱ νεωκόροι μὲ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξη, πρέπει νὰ φιλοδοξοῦμε νὰ κάνουμε τοὺς πιστοὺς νὰ ζοῦν σὲ ξεχωριστὸ κόσμον ἀπὸ αὐτὸν πού ξέρουν. Νὰ ζητοῦν καὶ νὰ ποθοῦν νὰ ξανάρθουν στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες.

Οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελιστὲς γράφουν γιὰ τὴ Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. 17, 1-8. Μάρκ. 9, 2-13. Λουκ. 9, 28-36): Ἦταν τόσο καταπληκτικὴ πού ὁ Ἄπ. Πέτρος εἶπε «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς

ὧδε εἶναι». «Κύριε, εἶναι καλὸ καὶ εὐχάριστο νὰ εἶμαστε ἐδῶ πάνω». Ὁ ἱερὸς ναὸς κατὰ τὴ διάκριση κάθε ἱερῆς Ἀκολουθίας πρέπει νὰ μεταβάλλεται σὲ «Θαβώρ Μεταμορφώσεως», ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ λένε «καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι». Κοντὰ στους ἱερεῖς καὶ τοὺς ἱεροψάλτες ὁ νεωκόρος ἔχει σπουδαῖο ἔργο νὰ κάμει γιὰ νὰ γίνῃ ὁ ναὸς ἕνας τέτοιος ὑπέροχος τόπος...

ΝΕΩΚΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Μιὰ πολυπληθὴς ομάδα στὴν κοινωνία εἶναι τὰ παιδιά. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ὀνόμασε τοὺς πιστοὺς Του «πρόβατα», τὰ παιδιά εἶναι τὰ «ἀρνάκια» τοῦ Χριστοῦ. Ὅσο πιὸ μικρὰ εἶναι τόσο καὶ παρουσιάζονται ἀδύναμα καὶ νὰ καταλάβουν καὶ προπάντων νὰ ἐφαρμόσουν. Γι' αὐτὰ γράφουν καὶ λένε οἱ παιδοψυχολόγοι πὼς ὅσο μικρότερα εἶναι τόσο τοὺς εἶναι δυσκολότερο νὰ ἐπιβληθοῦν στὸν ἑαυτό τους. Παιδιὸ κάτω τῶν 7 ἐτῶν δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ σὲ ἡσυχία πάνω ἀπὸ λίγα λεπτά. Καὶ ὅσο μεγαλώνει τόσο καὶ περισσότερο ἐπιβάλλεται στὸν ἑαυτό του. Αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουν μερικοὶ νεωκόροι — εὐτυχῶς λίγοι — καὶ δὲν τὰ πάνε καλὰ μὲ τὰ παιδιά, μικρότερα ἢ μεγαλύτερα.

Τὰ παιδιά λοιπὸν πού ἔρχονται στὴν ἐκκλησία, εἴτε γιὰ νὰ κοινωνήσουν τὶς μεγάλες Γιορτὲς καὶ τὰ Σάββατα ἢ Κυριακὲς, εἴτε γιὰ νὰ ἐκκλησιαστοῦν μὲ τὰ σχολεῖα τους, εἴτε στὸ κατηχητικὸ τους, εἶναι παιδιά καὶ τίποτε ἄλλο. Σὰν τέτοια πρέπει νὰ τὰ βλέπει καὶ ὁ νεωκόρος καὶ μάλιστα μὲ τὶς ἀδυναμίες πού εἶδαμε παραπάνω. Ἐπειτα, πρὶν τὰ παιδάκια ἔλθουν στὴν ἐκκλησία ἢ μητέρα τους ἢ ἡ γιαγιά τους κάτι θὰ τοὺς εἶπε σχετικὰ μὲ τὸ ναὸ καὶ τοῦ θὰ πᾶνε. Ἐρχονται λοιπὸν στὸ ναὸ, σὰν σὲ ἱερὸ τόπον κατάλληλα προετοιμασμένα. Καὶ μάλιστα ἐκεῖνα πού θὰ κοινωνήσουν «δὲ βλέπουν τὴν ὥρα» γιὰ νὰ κοινωνήσουν. Γιὰ ὅλα τὰ παιδιά ἢ ἐκκλησία «εἶναι κάτι ἄλλο», κάτι ξεχωριστό. Ἐχουν συνδέσει τὸν ἱερὸ ναὸ μὲ τὶς πιὸ εὐχάριστες ἀναμνήσεις καὶ μὲ τὴ θεῖα Κοινωνία, μὲ τὴν πιὸ χαρμόσυνη ἐμπειρία.

Ἐδῶ λοιπὸν χρειάζεται πολλὴ προσοχὴ ἐκ μέρους τοῦ νεωκόρου. Μπορεῖ:

• Μὲ τὴν συμπεριφορὰ του ἢ τὴν αὐστηρότητά του νὰ «κόψει» τὸν ἀέρα τοῦ παιδιοῦ, νὰ κόψει τὴ χαρὰ πού τὸ πλημμυρίζει, νὰ τοῦ δημιουργήσει πρόβλημα γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. Γιατὶ τὸ παιδί θὰ συνδέσει τὴν ἐκκλησία μὲ τὸν αὐστηρὸ καὶ ἀδέξιο νεωκόρο. Ὁ νεωκόρος, λοιπὸν, ἂς σκεφτεῖ πόσο κακὸ μπορεῖ νὰ κάνει.

(Συνεχίζεται)

Ζητείται δικαίωση...

Περπατώντας έστω για λίγη ώρα δίπλα στην «πράσινη γραμμή», στην Λευκωσία, είναι αδύνατο να μη γονατίσει ή ψυχή του καθενός, από την όργη για τη συνεχιζόμενη αδικία. Μιά πόλη, ένα νησί, μία χώρα κι ο ουρανός πάνω τους κομμένα όλα στα δύο. Στην Κύπρο εδώ και 22 χρόνια, «φωνάζουν» για δικαίωση. Διεκδικούν τα αυτόνομα, τα στοιχειώδη, τα λυμένα εδώ και πολύ καιρό σε όλο τον υπόλοιπο κόσμο. «Βερολίνο Νο 2» γράφει η ταμπέλα ενός μικρού στεκιού με άναψυκτικά για τους τουρίστες, δίπλα ακριβώς στο «τελευταίο τείχος του αίσχους», στην καρδιά της Μεγαλονήσου. Το τείχος στο Βερολίνο έπεσε πρό πολλού. Στην Κύπρο, ακόμη πέφτουν κορμιά που ζητούν έλευθερία!

*«Τώρα κοιμάστε άγκαλιασμένοι
όπως τὸ θέλησ' ὁ Θεός
ὅλοι μαζί ἀδελφωμένοι
μαῦροι - λευκοὶ ἕνας λαός...»,*

τραγουδοῦσαν τὰ νέα παιδιά, μαθητὲς τῆς Κύπρου μέσα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τους, λίγα μόλις μέτρα ἀπὸ τὴν πράσινη γραμμή. Κοντὰ σ' ἕνα φυλάκιο, ὅπου τὸ γραμμένο σύνθημα στὸ τοῖχο δὲν ἄφηνε περιθώρια λησμονιάς: «Τὰ σύνορά μας δὲν εἶναι ἐδῶ!» Μέσα στὸ φυλάκιο, στὸ βιβλίο τῶν μηνυμάτων, Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτες, γράφουν: «Συνεχίστε τὴν προσπάθεια», «Δώστε στὴν εἰρήνη μιὰ εὐκαιρία – Τοῦρκοι πηγαίνετε σπίτια σας», εἶναι δύο ἀπὸ αὐτὰ τὰ μηνύματα. Μηνύματα ἀνθρώπινα, ἄδολα καὶ «ἀδιαπραγμάτευτα»...

Τὸ Μεγαλεῖο τῆς Ἐκκλησίας

Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ Ἐκκλησία μας ἀπέδειξε ἐμπράκτως τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη βοήθειας. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἐπέδωσε σὲ 67 οικονομικὰ ἀδύνατες οἰκογένειες τοῦ Περάματος ἀντίστοιχους τίτλους καταπατημένων ἐκκλησιαστικῶν ἐκτάσεων ποὺ τὶς κατεῖχαν ἀπὸ τὴν περίοδο μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἐναντι τῆς συμβολικῆς τιμῆς τοῦ 1/10 τῆς ἀξίας τους. Οἱ εὐεργετηθέντες ἐξέφρασαν τὶς εὐχαριστίες τους ἀλλὰ καὶ τὴν συγκίνησή τους γιὰ τὴν ἐξέλιξη αὐτή, ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δήλωσε πὼς «ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάντοτε μάνα στοργικὴ καὶ περιβάλλει μὲ ἀγάπη τὰ παιδιά της ἱκανοποιώντας τὰ αἰτήματά τους».

Καταδίκη τῆς Μασονίας

Κατὰ τὴν τελευταία Συνεδρία τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξεδόθη ἀνακοίνωση στὴν ὁποία τονίζεται ὅτι στοὺς κόλπους της δὲν ὑπάρχουν Μασόνοι. Αὐτὴ ἡ σαφὴς καὶ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς

Ἱεραρχίας θέτει τέρμα σὲ διαδιδόμενους ἰσχυρισμοὺς σκοτεινῶν κύκλων οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν νὰ δημιουργήσουν σύγχυση μέσα στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο. Ὅλοι οἱ Μητροπολίται τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπέγραψαν σχετικὴ δήλωση, ἐνῶ ἐπαναβεβαίωσαν πὼς ἐνστερνίζονται τὴν καταδίκη τῆς Μασονίας, ἡ ὁποία εἶχε γίνει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τὸ 1933 καὶ τὸ 1972.

**Τὰ κειμήλια τῆς Ὁρθοδοξίας
σὲ ἀξιόλογη ἔκδοση**

«Κωνσταντινούπολη, ἡ Πρωτόθρονη», μιὰ ἔκδοση Γένους. Οἱ ἐκδόσεις «Μίλητος» ἐπέλεξαν καὶ παρουσιάζουν μέσα σὲ δύο –κατὰ κυριολεξία– βαρύτερους τόμους σημαντικὲς πτυχὲς τῆς ζωῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πρόκειται γιὰ μιὰ πρωτότυπη παρουσίαση τῶν Πατριαρχικῶν Ναῶν ἀπὸ κτίσεως τῆς Νέας Ρώμης μέχρι σήμερα, ἀλλὰ καὶ τῶν κειμηλίων τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Χαλκηδόνος, τῆς μόνης «ζωντανῆς», ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπόλεως πάνω σὲ ἀσιατικὸ ἔδαφος.

Τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ γεγονός ἐστὶ τυποεκδοτικὰ χρονικὰ στοχεύει ἰδιαίτερα στὴ διευκόλυνση γιὰ τὴ βαθύτερη γνώση τῶν κειμένων τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ὥστε τὸ εὐρὺ κοινὸ νὰ θυμᾶται μὲ σεβασμὸ πάντα τὸν πάνσεπτο ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐνας ἀκόμη Ὁρθόδοξος Ναὸς στὸ Καμερόν

Ὁ Ναὸς εἶναι ὁ τόπος τελέσεως τῆς Θείας Λατρείας καὶ μάλιστα τῆς ὁμαδικῆς Λατρείας. Εἶναι ὁ τόπος συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, εἶναι πηγὴ τῆς θείας Χάριτος, ἡ δεξαμενὴ τοῦ ζώντος ὕδατος.

Μὲ τὴν δύναμη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὶς πρεσβείες τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέα, τὶς εὐλογίες τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καμερόν καὶ Δυτικῆς Ἀφρικῆς κ. Πέτρου, μὲ τὴν οικονομικὴ βοήθεια τοῦ ἱεραποστολικοῦ συλλόγου Πατρῶν «ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΣ» καὶ μὲ τὴν ἄρωγὴ καὶ συμπαράσταση πολλῶν ἄλλων φίλων τῆς Ἱεραποστολῆς μας, κυρίως Ἑλλήνων τοῦ Γιαουντέ, ἕνας ἀκόμη Ναός, ἕνας Οἶκος τοῦ Θεοῦ ὑπέρλαμπρος καὶ γεμάτος οὐράνιο, πνευματικὸ φῶς, ἀποπερατώθηκε στὸ Καμερόν, καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ δεχθεῖ τὰ παιδιά τῆς πανέμορφης αὐτῆς χώρας μὲ τὰ ἀδιαπέραστα παρθένα δάση καὶ τὶς ἀπέραντες σαβάνες της. Εἶναι ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέα στὴν ECANGA, ποὺ δεσπόζει στὴν περιοχὴ, ἐκπέμποντας τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ, προσελκύοντας στὴν ἄγια καὶ ζεστὴ ἀγκαλιά του, ὅλα τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τῆς περιοχῆς, ποὺ διψοῦν γιὰ αἰώνιο καὶ ζωογόνο ὕδωρ, ποὺ διψοῦν γιὰ τὶς αἰώνιες εὐαγγελικὲς ἀλήθειες, ποὺ διψοῦν γιὰ Χριστό.

Ἀρχιμ. Μ. Φ.

ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΣ

Τοῦ κ. Παναγιώτου Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Ανκειάρχη

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στήν ἱστορική διαδρομή της, ἔχοντας συναίσθηση τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς της, οὐδέποτε ἔθεσε ζήτημα «ἰερῆς γλώσσας», κάτι πού συνέβη στή Δύση. Στήν Ὁρθοδοξία κάθε λαός ἔγινε δεκτός ἔτσι, ὅπως εἶναι, μέ τήν πολιτιστική του σάρκα γιά νά μεταμορφωθεῖ ἐν Χριστῷ. Ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στίς διάφορες γλώσσες καθορίστηκε πρῶτα Χριστολογικά μέ τὸ γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ καί ἀκολούθως Ἀγιοπνευματικά. Ἡ σάρκωση τοῦ θείου Λόγου δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ μετάφραση τοῦ Ἀκτίστου στή γλώσσα τοῦ κτιστοῦ (π. Γ. Μεταλληνός). Ὁ Θεὸς μίλησε τῆ γλώσσα μας γιά νά μάθουμε καί ἐμεῖς τῆ δική του.

Ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας προσδιορίστηκε καί Ἀγιοπνευματικά τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ὅταν οἱ ἀκροατῆς τοῦ πρώτου ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἄκουαν «εἰς ἕκαστος τῆ ἰδία διαλέκτῳ» (Πράξ. 2,6). Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία μας ἐπέτρεψε τὴ μετάφραση τόσο τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅσο καί τῶν λειτουργικῶν κειμένων στίς γλώσσες τῶν λαῶν πού ἀσπάζονταν τὸ χριστιανισμό, μέ σκοπὸ νά βοηθήσει τοὺς πιστοὺς στήν κατανόηση τῆς Γραφῆς καί τῆς λατρείας. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐκπονήθηκαν οἱ μεταφράσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς¹⁵ στή Λατινική (Itala, Vulgata = κοινή), στή Συριακή καί τὴν Κοπτική γλώσσα, ἐνῶ συντάχθηκαν παράλληλα ἀνάλογες λειτουργίες σὲ ὅλες τὶς γλώσσες τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου.

Ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο δὲ στάθηκε ἐμπόδιο στή μετάφραση λειτουργικῶν κειμένων, ἀλλ' ἀντίθετα ἐνθάρρυνε τὴν ἐμφάνιση νέων λειτουργικῶν μορφῶν καί τὴν ἀνάπτυξη αὐτόχθονης ὑμνογραφίας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῶν φωτιστῶν τῶν Σλάβων, ἀγίων Μεθοδίου καί Κυρίλλου, οἱ ὁποῖοι, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι γιά νά ἐδραιωθεῖ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο πρέπει νά συνεπικουρεῖται ἀπὸ λειτουργικὴ ζωή, ἄρχισαν ἀμέσως, ὅταν ἔφθασαν στή Μοραβία, νά μεταφράζον τὰ Βυζαντινὰ λειτουργικὰ κείμενα στή σλαβονική γλώσσα, γιά νά τὰ χρησιμοποιοῦσιν στή λατρεία¹⁶.

Τὴν παλιὰ αὐτὴ τακτικὴ ἡ Ἐκκλησία ἀκολουθεῖ καί σήμερα τόσο στήν Ἀμερική καί τὴν Αὐστράλια, ὅσο καί στίς χώρες τῆς Ἀφρικῆς (Οὐγκάντα, Κένυα κ.λπ.) καί τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς (Κορέα, Ἰαπωνία). Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ μόνῃ της, ὅπου οἱ περιστάσεις τὸ ἐπιβάλλουν καί στὸ βαθμὸ πού αὐτὸ θὰ βοηθήσει τοὺς πιστοὺς, προχωρεῖ στή μετάφραση τῶν ἀπαραίτητων ἀγιογραφικῶν καί λειτουργικῶν κειμένων, ἐνῶ ταυτόχρονα καλλιεργεῖ τὸ ἔδαφος γιά τὴν ἀνάπτυξη ἐγχώριων λειτουργικῶν ὕμνων.

Τὸ θέμα ὁμως τῆς μεταφράσεως παλιῶν ἑλληνικῶν λειτουργικῶν κειμένων στή νεοελληνικὴ, πού ἀπὸ πολλὰς μεριές προβάλλεται γιά λειτουργικὴ χρῆση, εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ.

Πάντως ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ γενικότερη ἀμφισβήτηση πού τίς τελευταῖες δεκαετίες καλλιεργήθηκε στὸν πνευματικὸ χῶρο καί ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὴ διαπίστωση τῆς περιορισμένης συμμετοχῆς τῶν νέων στή λατρεία καί ὄχι μόνον αὐτῶν. Ἡ νέα γενιά, κατὰ κοινὴ ὁμολογία, ἐλάχιστα ἐκκλησιάζεται. Πολλοὶ ἀναζητοῦν τὴν αἰτία τοῦ φαινομένου στήν ἀδυναμία κατανόησης τῆς γλώσσας τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο, ἡ ὁποία ἐπιτείνεται μέ τὴν κατάρρηση ἢ τὸν περιορισμὸ τῆς διδασκαλίας στὰ σχολεῖα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν. Ὡς λύση τοῦ προβλήματος προτείνουν «νά ἀντικαταστήσουμε τὴν πεπαλαιωμένη γλώσσα τῆς λατρείας μέ σύγχρονο τρόπο ἐκφράσεως». Ἀσφαλῶς πρόκειται γιά ὑπεραπλούστευση τοῦ ζητήματος. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὑπαρκτό, σοβαρὸ καί πάντως ὄχι σημερινό¹⁷. Ἡ υἰοθέτηση ἄκριτων καί ἀβασάνιστων λύσεων περιπλέκει καί δὲν ἐπιλύει τὸ πρόβλημα. Ἡ σοβαρότητα τοῦ ζητήματος ἐπιβάλλει καί ἀνάλογη ἀντιμετώπιση.

Τὸ πρᾶγμα πῆρε ἕκταση ἀπὸ τὴ στιγμή πού στή μεταφραστικὴ κίνηση τῶν λειτουργικῶν κειμένων πρωτοστάτησαν θεολόγοι, θεολογοῦντες καί ἀρχιερεῖς¹⁸ ὑποστηρίζοντας δημοσίως ὅτι εἶναι ἀνάγκη «νά ξεκαθαρίσουμε τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία μας ἀπ' ὅ,τι δὲν εἶναι τόσο δόκιμο σὰ στίχος καί καλλιπέπεια καί νά προχωρήσουμε στήν ἀπόδοση τῶν ὕμνων στή δημοτικὴ... Ὅπως τὰ ἀρχαῖα λογοτεχνικά καί φιλοσοφικά κείμενα μεταφράζονται ἀπὸ δόκιμους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο κι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ὑμνογραφία

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 331 τοῦ ὑπ' ἀρ. 16 τεύχους.

μπορεί κάλλιστα να μεταφερθεί γλωσσικά και ἔμμετρα στη νεοελληνική»¹⁹.

Χαρακτηρίζεται ὡς «μύθος» τὸ ἐπαναλαμβανόμενο ἀπὸ πολλοὺς ὅτι οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας δὲ μεταφράζονται. Μάλιστα γιὰ νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ ἀποψη περὶ τοῦ ἀντιθέτου προβάλλεται τὸ ἐρώτημα «τί θὰ γινόταν, ἂν αὐτὸς ὁ παραλογισμὸς (ὅτι δηλ. οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι δὲ μεταφράζονται) ἴσχυε καὶ γιὰ τὰ κλασικὰ κείμενα».

Ἄλλος πάλι μελετητὴς τοῦ ζητήματος προτείνει τὸ συντομότερο «νὰ προκηρυχθεῖ ἓνας διαγωνισμὸς μεταφράσεως τῶν ὕμνων εἰς γλῶσσαν ἀπλήν καὶ εὐκολονόητον διὰ τὸ πολὺ πλῆθος»²⁰.

Ἡ ἀνωτέρω πρόταση νὰ ξεκαθαριστοῦν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀπ' ὅ,τι ἀδόκιμο ὑπάρχει στοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, βρῖσκει σύμφωνο κάθε καλοπροαίρετο μελετητὴ τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ στὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας (Παρακλητική, Τριώδιο, Πεντηκοστάριο, Μηναῖα κ.λπ.) δὲ συμπεριελήφθησαν οὔτε ὅλες, οὔτε οἱ καλύτερες ὑμνογραφικὲς συνθέσεις ποὺ ὑπῆρχαν γιὰ τὶς διαφορὲς γιορτὲς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ἡ συλλογὴ τῶν ὕμνων ἦταν πολλὲς φορὲς τυχαία καὶ ἡ ἐπιλογή τους αὐθαίρετη. Ἔτσι ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὶς συλλογὲς ὕμνοι ἀξιόλογοι καὶ ἀντιπροσωπευτικοί, ἐνῶ περιελήφθησαν κατώτεροι σὲ στίχο καὶ καλλιέργεια. Ἐπιπλέον δὲν ἔγιναν κριτικὲς ἐκδόσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων παρ' ὅτι παρήλθαν αἰῶνες ἀπὸ τὸ χρόνον συγκροτήσεως τῶν συλλογῶν αὐτῶν. Προβάλλει, λοιπόν, σήμερα ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων ἀπὸ τὶς διαφορὲς βιβλιοθηκῆς τοῦ κόσμου, τῆς ἐπιλογῆς τῶν καλυτέρων σὲ στίχο καὶ καλλιέργεια, τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως αὐτῶν καὶ τέλος τῆς ἀναθεώρησης τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ἡ μεταγλώττιση ὁμῶς τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων στὴν καθομιλουμένη γιὰ λειτουργικὴ χρῆση εἶναι ἄλλο ζήτημα. Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει διάταξη ποὺ νὰ ἀπαγορεύει τὴ μετάφραση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων «στὴ δημοτικὴ». Κι ὁμῶς τέτοιες μεταφράσεις εἶναι ἐλάχιστες. Ἀναφέρουμε ἐδῶ τὴν ἐργασία τοῦ Γιάννη Ἀναγνωστόπουλου «Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας» (Ἀθήναι 1959) καὶ τὴν ἀπόδοση στὴν καθομιλουμένη τοῦ τροπαρίου τῆς Κασσιανῆς ἀπὸ ἑπτὰ μεταφραστὲς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κ. Παλαμᾶς²¹. Ἡ μετάφραση τῶν κοντακίων τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ἀπὸ συνεργάτες τοῦ Τωμαδάκη ὑπηρετεῖ ἄλλους σκοποὺς, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι λένε ὅτι «τὴν μετάφρασιν αὐτὴν δὲν ἠθελήσαμεν οὔτε λογοτεχνικὴν οὔτε πά-

λιν σχολαστικῶς πιστὴν», ἀλλὰ τέτοια ὥστε «νὰ εὐκολυνθοῦν οἱ ἀναγνώσται τῆς ἐκδόσεως καὶ κυρίως διὰ νὰ φανῆ πῶς ἀντελήφθησαν ἐρμηνευτικῶς τὸ κείμενον οἱ ἐκδόται» (Ν.Β. Τωμαδάκη, Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι, τ. Γ', μέρος Β', σελ. 2).

Μεταφράζονται στὴν ἐποχὴ μας ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, βιβλικὰ²² καὶ πατερικὰ κείμενα, ὄχι ὁμῶς καὶ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ὀφείλεται, κατὰ τὴ γνώμη μας, σὲ δύο λόγους, ἀφ' ἐνὸς μὲν στὴν ἀρνητικὴ στάση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὶς τεράστιες δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος.

(Συνεχίζεται)

15. Βλέπε περισσότερα γιὰ τὶς μεταφράσεις τῆς Ἁγ. Γραφῆς: Σάββα Ἀγουριδίου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κ.Δ., Ἐκδ. Γρηγόρη, σελ. 40.

16. Βλ. ἄρθρο Γεο. Κονιδάκη, στὸν τιμητικὸ τόμο τῆς «Ἐκκλησίας» Ἀγ. - Σβρίου 1966 (τ. 16-17) γιὰ τοὺς φωτιστὲς τῶν Σλάβων Μεθόδιο καὶ Κύριλλο μὲ τίτλο: «Περὶ τῶν πηγῶν τοῦ βίου Κυριλλοῦ καὶ Μεθοδίου» ἱεραποστόλων παρὰ τοὺς Σλάβοις (κατὰ τὸν F. Grivec). Ἱστορικὸν σημεῖωμα.

17. Ὁ Μ. Βασίλειος (4ο μ.Χ. αἰῶνα) καλεῖ τὸς χριστιανοὺς τῆς ἐποχῆς του γιὰτὶ ἀσχολοῦμενοι διαρκῶς μὲ τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγὰς καὶ τὶς δουλειὰς τοὺς δὲ βρῖσκουν χρόνον γιὰ προσευχὴ καὶ δέηση. Ἀναφερόμενος δὲ στὰ παιδιὰ λέει: «Οἱ δὲ διὰ τῶν παιδῶν, οἱ σμικρότατοι οὗτοι, οἱ τὰς δέλτους ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἀποθέμενοι καὶ συμβοῶντες ἡμῖν, ὡς ἄνεσιν μάλλον καὶ τέρονιν τὸ πρᾶγμα μετέρονται, ἐορτὴν ποιούμενοι τὴν ἡμετέραν λύτην, ἐπειδὴ ἐπαχθείας τοῦ παιδευτοῦ καὶ τῆς φροντίδος τῶν μαθημάτων πρὸς ὄλιγον ἐλευθεροῦνται» (P.G. 31, 309) πρὸβλ. καὶ Ἰω. Χρυσόστομον. Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἰπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα (P.G. 49, 363-372).

18. Ν.Β. Τωμαδάκη, περιόδ. «Ἐκκλησία», Ἀριθ. 12, Ἰούνιος 1981, σελ. 279.

19. Ἐφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 30.9.1976.

20. Α.Μ. Βοσκοῦ, Λειτουργικὴ μεταφράσις, Ἄπ. Βαρνάβας, τόμ. ΛΑ' 1970, σελ. 250.

21. Μὲ ἀφορμὴ τὴν μετάφραση αὐτὴ ὁ Θεόδωρος Εὐδὴς ἰσχυρίζεται ὅτι «τὰ κείμενα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας πρέπει νὰ μένουν ἀμετάφραστα, στὸ ἴδιο κάλλος τῆς δημιουργίας τοὺς, στὴν πρώτη τους μορφή. Ὅμως, δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ὅπου Νεοέλληνες ποιητὲς θέλησαν νὰ ζωντανέψουν στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα κείμενα τῆς ὑμνογραφίας. Κι ἔγινε αὐτὸ σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις ἐπιτυχημένα... Ὁ μεταφραστὴς αὐτὸς πρέπει ἀπαραίτητα νὰ εἶναι δόκιμος ποιητὴς» (Βυζαντινὴ ὑμνογραφία σελ. 434).

22. Ἡ ἀπαρίθμηση περιπτώσεων θὰ μᾶς πῆγαινε σὲ μακρὸς χρονολογικὸ, ποσοτικὸ καὶ ποιοτικὸ. Περιοριζόμεσθε νὰ ἀναφέρουμε τὶς ποιητικὲς μεταφράσεις τοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ προφήτη Ἡσαΐα καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ τὸ θεολόγον Θεόδ. Κ. Κωνσταντίνου. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι καὶ ἡ μετάφραση τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸ Γυμνασιόρχη Γεώργιο Παπακυριακόπουλο. Εἶναι πιστὴ καὶ ἀναλυτικὴ τῶν ἀφηγήσεων τοῦ Εὐαγγελιστῆ σὲ 15/σὺλλαβους στίχους, ὄχι ὁμῶς καὶ ποιητικότερη τοῦ πρωτοτύπου. Κατάλληλη γιὰ ἐπιμορφωτικὸ ἀνάγνωσμα στὸ σπῆτι εἶναι καὶ ἡ λυρικὴ μετάφραση στὴν καθομιλουμένη τοῦ «Ἀσματος Ἀσμάτων» ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδρῆτι π. Λεόντιο Χατζηκόστα.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Συμπληρώθηκαν έφέτος 150 χρόνια από της γεννήσεως του Ἁγίου Νεκταρίου του Θαυματουργοῦ. Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἱερὴ αὐτὴ ἐπέτειο, ἀλλὰ καὶ τὴ μνήμη του (9 Νοεμβρίου) παραθέτουμε δύο χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ συνεργάτου τοῦ «Ε» κ. Μανώλη Μελινοῦ τὸ ὁποῖο τιτλοφορεῖται «Ὁ Ἅγιός μας» καὶ κυκλοφόρησε προσφάτως:

«Ὁ Ἅγιός μας»

Μέσα στὴν ἀέναη ροὴ τοῦ χρόνου, οἱ Ἅγιοι –πολύφωτοι ἀστέρες τῆς Ἐκκλησίας– πάντοτε φωτίζουν καὶ θερμαίνουν τὶς ψυχὰς τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει νὰ παρουσιάσει Ἁγίους ὄχι μόνον κατὰ τοὺς πρώτους αἰματόβρεκτους αἰῶνες τῆς ἀνηφορικῆς πορείας τῆς, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἐποχῇ. Οἱ Ἅγιοι ζοῦν ἀνάμεσά μας καὶ μὲ τὴ βίωση τῆς γνησίας χριστιανικῆς ζωῆς, ἀνηφορίζουν τὸν ἴδιο δρόμον πὸν διάβηκε πρῶτος ὁ Κύριος. Τὸ δρόμον πὸν καθάγιασε μὲ τὴν ἐκούσια θυσία Του καὶ τὸν ὁποῖο, ἔκτοτε, ἀκολουθεῖ ὀλόκληρη στρατιὰ. Ἡ στρατιὰ αὐτῇ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲν παύει ν' ἀνανεώνεται μὲ νέο αἷμα, συνεχίζοντας τὴ νοσταλγικὴ πορεία τῆς, ἡ ὁποία ἀνυψώνει τὸν ἄνθρωπον, προσφέροντας στὴν ψυχὴ του ὅ,τι πολυτιμότερον ἐπιθυμεῖ: τὴν ἔνωσιν μὲ τὸν Δημιουργόν.

Μιὰ τέτοια μορφή πὸν συγκέντρωσε ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς καὶ ἀφιερώθηκε ἐξ ὀλοκλήρου στὴν ἐσωτερικὴ τελείωσίν τῆς καὶ τὴν ἔνωσίν τῆς μὲ τὸν Θεόν, ὑπῆρξε ἡ μορφή τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ Θαυματουργοῦ, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἀσκήσαντος. Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι ἓνα καινούργιο φωτεινὸ ἀστὲρ στὸ στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ ζωὴ του, ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα ἕως τὴν εὐλογημένη ἔξοδο, διέγραψε μιὰ ἀστραφτερὴ τροχιά στὸν ὀρθόδοξον ἄνθρωπον τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ στήθηκε ἀσβεστος φάρος στὴν Αἴγινα, γιὰ ν' ἀκτινοβολεῖ χάρη καὶ εὐλογία σ' ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Ἡ

ζωὴ του ὑπῆρξε μιὰ ἀδιάκοπη πάλη, ὥστε νὰ κατορθώσῃ νὰ βρεῖ τὴν ἀληθινὴ γνώσιν καὶ ἀρετὴν. Ἡ πορεία δύσκολη. Ὅμως, νικηφόρος ἀγωνίσθηκε ἀπέναντι στὶς πολυποικίλες ἀντιξοότητες. Ὁ βίος του εἶναι μιὰ ἐνδιαφέρουσα πορεία καὶ μιὰ ἀκαταμάχητὴ θέλησιν, νὰ ψηλαφήσῃ αὐτὸ πὸν ἡ δύναμιν τῆς ψυχῆς του ἐπιποθοῦσε. Ἐτοὶ ἀναδείχθη νικητὴς. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴν κοίμησίν του καὶ ἡ φήμιν του κάλυψε ὀλόκληρον τὴ γῆν. Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος εἶναι τεράστιον ἐκκλησιαστικὸν ἀνάστημα, στήλιν ἀγιότητος, τρανὸς ἱεράρχης ἀνάμεσα στὴν χορείαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὁ νῦν Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νέας Σμύρνης κ. Ἀγαθάγγελος συνεδέθη ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀνακομιδῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων του, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1953. Ἐκτοτε διετήρησε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, τὴν ὁποία συχνὰ ἐπισκεπτόταν καὶ προσήχθετο ἐνώπιον τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. Μάλιστα τὸ 1965, ὑπηρετώντας στὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμελήθη τὴν Α' ἔκδοσιν (τῆς Ἱ. Μονῆς) τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου. Πάντοτε καὶ ἐν παντὶ ἐπεκαλεῖτο τὶς θεοπειθεῖς πρεσβεῖες τοῦ Ἁγίου πρὸς τὸν Δεσπότη Χριστόν.

Ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος: «Στὴ ζωὴ μου ἔχω σηκώσει πολλοὺς σταυροὺς. Ὁ πλέον δυσβάστακτος ἦταν ἐκεῖνος τῆς ἀσθενείας μου, ἡ ὁποία διήρκεσε ἕξι ὀλόκληρα χρόνια. Τὸν σήκωσα ὅμως τὸν βαρὺ αὐτὸ σταυρόν, στηριζόμενος στὴν πίστιν μου στὸν Τριαδικόν Θεόν. Τὴν πίστιν αὐτὴ ἐνίσχυσαν οἱ εὐλαβεῖς γονεῖς μου, ὁ ἱερεὺς πατέρας μου καὶ ἡ ἀείμνηστη μητέρα μου. Αὐτὴ τὴν πίστιν τὴν καλλιέργησε ἐπιπλέον ὁ πνευματικὸς μου, ἓνας ἅγιος καὶ σοφὸς Ἀγιοταφίτης, ὁ π. Κάλλιστος Μηλιαρᾶς. Ἄς πάρουμε ὅμως τὰ τῆς ἀσθενείας μου μὲ τὴν σειράν τους:

Στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '80, Μητροπολίτης ὦν Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεσιτιάδος, προσε-

βλήθην από καρκίνο. Οί έδω γιατροί, δίχως να μου πουν τί ακριβώς είχα, μου είπαν ότι έπρεπε να υποβληθώ σε δύσκολη έγχειρηση. Στα μάτια τους καθώς και στών δικών μου διάβασα τὸ εἶδος τῆς ασθeneίας πὸν είχα. Ἀπὸ εὐαισθησία προσπαθοῦσα νὰ μὴ ἀποκαλύψω στοὺς ἀνθρώπους μου ὅτι είχα ἀντιληφθεῖ τὴν κατάστασή μου. Ὁ γέροντας πατέρας μου ἔλεγε στοὺς δικούς μας: «Ἄν εἶναι, ἂν πρέπει νὰ μᾶς τὸν πάρει ὁ Θεός, θὰ τὸν πάρει. Ἄν εἶναι νὰ μᾶς τὸν ἀφήσει, θὰ μᾶς τὸν ἀφήσει!» Πλήρης δηλαδὴ ἐμπιστοσύνη στὴν Πρόνοιά του. Βέβαια οἱ διαγνώσεις καὶ ἔδω καὶ στὴν Εὐρώπη ἦσαν καταλυτικές. Καρκίνος καὶ μάλιστα σοβαρῆς μορφῆς. Ἄνιάτη —ἀνθρωπίνως— ἢ ασθένεια. Ὅμως πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γιατρούς, δρᾷ φιλανθρωπῶς ὁ Θεός, διὰ τῶν Ἁγίων Του! Ἐκανα συνεχῶς θερμὴ προσευχὴ, ἐπικαλούμενος τὴν προστασία τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου.

Τὸ Ἰανουάριο τοῦ 1983, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Νέας Σμύρνης —μακαριστὸ ἤδη— Χρυσόστομο, μετέβην στὸ ἀντικαρκινικὸ νοσοκομεῖο Memorial τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ έγχειρηση προγραμματίσθηκε γιὰ Δευτέρα πρωί. Τὴν προηγουμένη κοινώνησα Σώματος καὶ Αἵματος Χριστοῦ. Κατὰ τὴν μεταφορὰ μου στὸ χειρουργεῖο, ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος μοῦ ἔδωσε στὰ χέρια μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. Συγκινημένος προσευχήθηκα γι' ἄλλη μιὰ φορὰ στὸν Ἅγιο προστάτη μου, ζητώντας τὴ θεία κάλυψή του. Παρὰλλήλως ἔταξα νὰ ἱερουργήσω στὴ Μνήμη του, στὸ νέο —ἡμιτελῆ ἀκόμη τότε— περικαλλέστατο Ναὸ του, στὴν Αἶγινα. Ἡ έγχειρηση διήρκεσε ὀκτώμισι ὥρες! Ὅταν ἀνένησα, ὁ χειρουργὸς μοῦ εἶπε: «Ὅσο νοσηλεύσασταν στὴ μονάδα ἐντατικῆς θεραπείας, είχαμε χάσει ὅλες τὶς ἐλπίδες μας γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς υἰείας σας. Ὅμως ἐκεῖ πάνω στὸν Οὐρανό, ἔχετε φαίνεται πολλοὺς φίλους!».

Εὐχαριστοῦσα συνεχῶς τὴν Παναγία μας (εἰκόνα τῆς ὁποίας εἶχε ἀναρτήσει πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος καθημερινῶς μὲ ἐπισκεπτόταν) καὶ φυσικὰ τὸν προστάτη μου Ἅγιο Νεκτάριο, μὴ παύοντας νὰ τὸν παρακαλῶ γιὰ τὴν ἀποθεραπεία μου. Ἐπὶ τρία ὀλόκληρα χρόνια μετὰ τὴν έγχειρηση δὲν μποροῦσα νὰ φάω καὶ νὰ πιῶ, ἔστω λίγο νερό, ὅσο χωράει σ' ἓνα φλυτζα-

νάκι τοῦ καφέ.. Δὲν ἔχασα ὅμως οὔτε στιγμὴ τὴν πίστη μου στὸν Θεὸ καὶ τὴν ἐλπίδα μου στὸν Ἅγιο Νεκτάριο.

Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε!

Ἡ θερμὴ προσευχὴ ὄλων, συνδυαζόμενη μὲ τὴν θερμουργὸ πίστη, ἀπέφεραν τοὺς εὐχυμοὺς καρποὺς τῆς πλήρους ἰάσεως! Διαφεύστηκαν ἔτσι ὅλες οἱ ἀνθρώπινες ἐπιστημονικῆς προγνώσεις. «Ὅπου γὰρ βούλεται Θεός, νικάται φύσεως τάξις».

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὀφείλω εὐγνωμόνως ν' ἀναφέρω τὶς θερμῆς δεήσεις πὸν ἀνέπεμπε πρὸς τὸν Θεὸ —διὰ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου— ὁ πολὺς Γέροντας καὶ Ἰδρυτὴς τοῦ Ἱ. Προσκυνηματῶς Ἁγ. Νεκταρίου Καμαριζῆς Λαυρίου Μ. Καθηγούμενος κ. Νεκτάριος Βιτάλης, ὁ ὁποῖος καὶ ἔκανε τάμα - ἀφιέρωμα στὸν Ἅγιο γιὰ τὴν θεραπεία μου.

Ὅταν μετὰ τρία χρόνια συνάντησα τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἰάκωβο, μοῦ εἶπε: «Καλῶς τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ!»

Νὰ συμπληρώσω, ἐπιτρέψτε μου, ὅτι κατὰ τὴν νοσηλεία μου στὴν Ἀμερικὴ γνώρισα συνασθeneῖς πὸν πίστευαν δυνατὰ στὸν Θεὸ καὶ θεραπεύθηκαν. Μιὰ κυρία Ἀθηναία, δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ, νοσηλεύταν κι ἐκεῖνη στὸ Memorial. Κάποια στιγμὴ τὴν εἶδα νὰ κρατᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου καὶ νὰ λέει: «Ξέρω ὅτι ἔχω καρκίνο, ἀλλὰ ὁ Ἅγιος δὲν θὰ μ' ἀφήσει νὰ πεθάνω, γιατί ἔχω παιδιά...». Βλέπετε τί βάθος πίστεως! Ὅταν πῆγα καὶ λειτουργήσα στὴν Αἶγινα, ἐκπληρώνοντας τὸ τάμα μου, διέκρινα μέσα στὸ ἐκκλησίασμα τὴ συνασθeneὴ αὐτῆ, ἢ ὁποῖα εἶχε ἔρθει νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἅγιο γιὰ τὸ μεγάλο Θαῦμα πὸν τῆς ἔκανε. Ἡ πίστις σώζει. Ὁ Θεός, γίνεται ἰλεως, διακρίνοντας τὴν —ἔστω καὶ ἐλάχιστη— μέσα μας. Χίλιες δόξες νὰ ἔχει! Ἡ εὐγνωμοσύνη μου στὸν προστάτη μου Ἅγιο Νεκτάριο εἶναι μεγίστη. Εἶμαι χρωμένος στὴν ἀγάπη του γιὰ ὅλη μου τὴ ζωή!».

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νέας Σμύρνης κ. Ἀγαθάγγελος, ἔκτοτε —χαίρων ἀκρας υἰείας— ἔχει πάντοτε μαζί του τὴν εἰκόνα αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, εὐλαβούμενος ἀκόμη περισσότερο τὸν Ἅγιο καὶ μὴ παύων νὰ διακηρύττει τὸ μέγιστο θαῦμα πὸν τοῦ ἔκανε.